

ISO SOS – Osallistuvat asiakkaat ja vaikuttavat kokeilut sosiaalityössä

Katso lisää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

”MIKÄ MÄTTÄÄ SOTKAMOSSA” - RAKENTEELLISEN SOSIAALITYÖN PILOTTI

ISO SOS Kainuun osahankkeella ensiaskeleet kohti rakenteellista sosiaalityötä

Kainuun osahankkeen hanketyöntekijä Anne Tuikka
Projektitutkija Seija Okulov
Projektipäällikkö Timo Hankosalo

Kainuun sote

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Tiivistelmä

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä (Kainuun sote) on osatoteuttajana Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus ISO SOS - Osallistuvat asiakkaat ja vaikuttavat kokeilut -hankkeessa ajalla 1.3.2018–31.12.2019. Hanke kuuluu Euroopan sosiaalirahaston (ESR) 5-toimintalinjaan, jonka tavoitteena on työelämän ulkopuolella olevien työ- ja toimintakyvyn parantaminen. Hanke sisältää kolme työpakettia: 1) Uudistuva asiakasprosessi sosiaalityössä, 2) Jalkautuva sosiaalityö ja verkostot sekä 3) Vaikuttavuutta arvioiva ja rakenteellinen sosiaalityö.

Sosiaalihuoltolain (SHL, 1301/2014) 7 § määrittelee rakenteellista sosiaalityötä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä. Määritelmän keskiössä on sosiaalista hyvinvointia ja sosiaalisia ongelmia koskevan tiedon välittyminen ja sosiaalihuollon asiantuntemuksen hyödyntäminen hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Kainuun soten aikuissosiaalityössä ei olla aiemmin toteutettu sosiaalihuoltolain 7 § mukaista systemaattista tiedon keruuta. Nyt toteutetun pilotin myötä Kainuu on ottanut ensiaskeleita kohti rakenteellista sosiaalityötä.

Pilotti ja sen tiedon tuotanto tehdään kaksivaiheisesti. 1. vaihe toteutettiin Sotkamossa ajalla 1.8.–30.10.2018. 2.vaihe tullaan toteuttamaan syksyllä 2019 ja siinä aineiston kerääminen tapahtuu palvelutarpeen arvioinneista. Pilotista tuotetaan kolme julkaisua. Tämä raportti on tarkoitettu rakenteellisen sosiaalityön oppaaksi sosiaalipalveluille. Raportti sisältää tietoa rakenteellisen sosiaalityön lähtökohdista ja taustateorioista, Sotkamon pilotin kokonaisuuden rakentumisen, pilotista esiin nousseet keskeiset teemat, päätelmät aineistosta ja ratkaisuehdotuksia hyvinvoinnin edistämiseen sekä viestinnästä ja sen merkityksestä rakenteellisessa sosiaalityössä. Luku neljä sisältää tulosten hyödyntämiseen liittyviä huomioita ja esityksen kainuulaisen sosiaalityön geneerisestä eli yleistettävästä rakenteellisen sosiaalityön mallista. Pilotista tuotetaan lisäksi erillinen tiivistetympi sosiaalinen raportti, eli asiakastyöstä kerätty ja siitä yleistetty tieto, sekä lyhyt kooste tiedotusta varten.

ISO SOS Kainuun osahankkeen hanketyöntekijä Anne Tuikka keräsi Sotkamon pilotin aineiston haastatteluilla, kyselyillä, kuntakävelyillä ja kuntalaisille järjestelyllä gallupilla. Käytössä oli myös SHL 35 §:n mukaisista ilmoituksista koottu tilasto, sosiaaliamiehen vuoden 2017 raportti sekä Sotkamon kunnan hyvinvointikertomus. Aineiston keräämisen jälkeen ISO SOS -hankkeen projektitutkija Seija Okulov analysoi aineiston sisällönanalyysillä. Aineistoa tarkastelivat myös [Sokran](#) Pohjois-Suomen tutkija Varpu Wiens ja Itä-Suomen tutkija Anne Surakka. He peilasivat aineistoa Sotkamon kunnan laajaan hyvinvointikertomukseen ja Sotkanetin tilastoidikaattoreihin.

Esille nousseista, muutosta vaativista sosiaalisiin ja rakenteellisiin ilmiöihin liittyvistä teemoista on koottu yhteenveto. Nämä kootut kirjoitukset muodostavat pilotissa sosiaalisen raportoinnin aineiston. Aineiston mukaan asiakkaiden hyvinvointiin ja palvelujen tarpeeseen vaikuttavat keskeiset teemat liittyvät työttömyyteen, kuntalaisten kahtiajakautumiseen, köyhyyteen, päättäjien välinpitämättömiin asenteisiin, asenneilmastoon, yhteisöllisyyden puutteeseen, palveluiden

piristaleisuuteen, riippuvuusongelmiin, syrjäytymiseen/ulkopuolisuuteen, yksinäisyyteen ja palveluihin sitoutumattomuuteen. Asiakkaat eivät tällä hetkellä aina saa tarvitsemiaan palveluja, etenkin syrjäseuduilla asuvien tilanne on huolestuttava. Palvelut eivät aina toimi yhteen, eikä kokonaisvastuuta prosessista välttämättä ole kellään muulla kuin asiakkaalla, jos hänelläkään.

Pilotin tuottamaa tietoa palvelujen aukkokohtista ja niiden ratkaisuehdotuksista on tärkeää hyödyntää palveluja kehitettäessä. Pilottiaineistosta on tekeillä Itä-Suomen yliopistoon sosiaalityön oppiaineeseen pro gradu -tutkimus, joka rikastuttaa toteutetun pilotin näkökulmaa.

Sisälllys

Aluksi.....	5
1 Rakenteellisen sosiaalityön lähtökohtia.....	6
1.1 Miksi rakenteellista sosiaalityötä tehdään?.....	6
1.2 Rakenteellisen sosiaalityön tehtäväalueita	6
1.3. Mitä rakenteellinen sosiaalityö on käytännössä?.....	10
1.4 Sosiaalinen raportointi osana rakenteellista sosiaalityötä.....	11
2 Taustateoriaa.....	12
2.1 Köyhyys.....	12
2.2 Osallisuus ja sosiaalinen kestävyys.....	13
2.3 Empowerment voimaantumisen ja vallan saavuttamisen tavoitteena	16
2.4. Asioiden eteenpäin vieminen edellyttää viestintää ja mediavaikuttamista	17
3 Sotkamon pilotti.....	17
3.1 Pilotin neljä vaihetta	17
3.2 Pilotin aineistona haastattelut, vessakysely, gallup ja sosiaalityön tuottama tieto	18
3.3 Sosiaalityöstä syntynyt tieto.....	25
3.4 Mitä aineistosta voi päätellä?.....	30
3.5 Mistä löytyy ratkaisuja sotkamolaisten hyvinvoinnin turvaamiseen?.....	33
3.6 Viestintä.....	34
4 Jatkotoimenpiteet.....	36
4.1 Tulosten hyödyntäminen	36
4.2 Kainuun aikuissosiaalityön rakenteellisen sosiaalityön konstruointi	36
4.3 Kainuun sotien rakenteellisen sosiaalityön geneerinen malli	39
5. Lopuksi.....	42
LÄHTEET	43
LIITTEET	46

Aluksi

Tässä raportissa kirkastetaan rakenteellista sosiaalityötä, sen lähtökohtia taustateorioineen sekä Sotkamossa toteutetun rakenteellisen sosiaalityön pilotin havaintoja ja tuloksia. Rakenteellinen sosiaalityö tarkoittaa monipuolisen tiedon tuottamista asiakastyöstä sekä tiedon analysoimista ja sen muokkaamista palvelujen kehittämisen tueksi. Kehittämistyön pilotointi toteutettiin 1.8–30.10.2018 välisenä aikana. Rakenteellisen sosiaalityön tiedon keruuta ei ole aiemmin toteutettu Kainuun aikuissosiaalityössä. Sotkamon pilotti on osa Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus ISON terveyden ja hyvinvointierojen vähentämiseen tähtäävän rakenteellisen sosiaalityön kehittämistä.

Raportissa kuvataan tiedonkeruuprosessi ja aineistosta nousseet keskeiset teemat sekä tehdään päätelmiä ja ratkaisuehdotuksia hyvinvoinnin edistämiseen. Raportissa käydään läpi myös viestintää ja sen merkitystä osana rakenteellista sosiaalityötä. Lisäksi nostetaan esiin tulosten hyödyntämiseen liittyviä huomioita ja tehdään esitys kainuulaisen sosiaalityön generisestä rakenteellisen sosiaalityön mallista. Sen pohjalta lähdetään mallintamaan kaikkiin Kainuun kuntiin paikallisia tarpeita vastaava systemaattinen rakenteellisen sosiaalityön malli.

Kainuun mallinnusta lähtee toteuttamaan rakenteellisen sosiaalityön työryhmä, jossa toimivat Kainuun aikuissosiaalityön johto, sosiaalityöntekijät sekä sosiaaliohjaajat. Työryhmän tarkoituksena on tukea käytännön työn toteuttamista, josta päävastuu on vastuualuepäällikkö Päivi Ahola-Anttosella.

Työryhmän tavoitteena on kehittää sekä tiedonkeruuprosessia että tiedon muokkaamista ja hyödyntämistä niin sote-, kunta- kuin virastotasoilla. Työskentelyn päätteeksi kerätty tieto julkaistaan sosiaalisessa raportissa, jota voidaan hyödyntää päätöksenteon eri tasoilla. Keskeistä rakenteellisen sosiaalityön edistämisessä ja juurtumisessa on se, että tiedon tuottamisesta tulee osa työntekijöiden perustyötä.

Yhteistyössä

Anne Tuikka
hanketyöntekijä
Kainuun soten kehittämissyksikkö

Seija Okulov
projektitutkija
Itä-Suomen sosiaalialan
osaamiskeskus, Kuopio

Timo Hankosalo
projektipäällikkö
Itä-Suomen sosiaalialan
osaamiskeskus, Kuopio

1 Rakenteellisen sosiaalityön lähtökohtia

Yksinkertaisimmillaan rakenteellinen sosiaalityö on kansalaisten oikeuksien toteuttamista ja hyvinvoinnin edistämisen mahdollistamista. Rakenteellinen sosiaalityö pohjautuu työntekijän vahvaan ammatillisuuteen, sosiaaliseen ja yhteiskunnalliseen asiantuntijuuteen sekä tieteellisen tiedon hyödyntämiseen niin kunnallisessa kuin yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa. Rakenteellisen sosiaalityön voidaan katsoa tapahtuvan ihmisen ja yhteiskunnan leikkauspisteessä. (Muotka 2013.)

1.1 Miksi rakenteellista sosiaalityötä tehdään?

Rakenteellisen sosiaalityön avulla voidaan vaikuttaa oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon toteutumiseen sekä kansalaisten hyvinvointiin. Voidaksemme puhua hyvinvoivasta yhteiskunnasta, tulisi hyvinvoinnin näkyä kansalaisten elämässä. Sosiaalityön ymmärrystä tulisi lisätä ja sosiaalityöntekijät ovat siinä keskiössä. Sosiaalinen ulottuvuus näkyy kansalaisten hyvinvoinnissa. Juha Mikkosen (2015, 9) mukaan sosiaalisilla tekijöillä on selkeä yhteys kansanterveyteen ja hyvinvointiin. Siitä huolimatta sosiaalityö ei ole kansalaisille yhtä tuttua kuin terveydenhuolto. Sosiaalityö jääkin usein taka-alalle terveydenhuoltoon nähden, mikä näkyy esimerkiksi puhuttaessa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksesta.

Kainuun osahankkeessa toteutetut kyselyt paljastavat, että sosiaalityön palvelujen käyttämisessä ja niissä asioimisessa on edelleen korkea kynnys. Sen lisäksi, että aikuissosiaalityön palvelut eivät ole kansalaisille yhtä tuttuja kuin terveydenhuollon palvelut, ne eivät ole selkeästi ammattilaistenkaan tiedossa. Myös kuntapäätäjillä on sosiaalityöstä ja sen sisällöstä vain vähän tietoa (Lyly 2016; Saikonen ym. 2015). Sosiaalityön terveyden edistämisen vaikutukset ovat useimmiten välillisiä. Terveyteen liittyvän tilastollisen tiedon kerääminen on myös paljon yksinkertaisempaa kuin sosiaalityön tiedon kerääminen. Tutkimuksellisen tiedon tuottaminen sosiaalityön asiakastyöstä ja palveluista vaatii sosiaalialan ammattilaiselta ihmisen elämän kokonaisvaltaista ymmärrystä ja haltuunottoa.

Sosiaalihuollon asiakkaat eivät usein pidä itsestään kovaa ääntä tai vaadi parempia palveluja. Tästä syystä sosiaalihuoltoon liittyvät ilmiöt, palvelut ja niiden sisältö jäävät ihmisille etäisiksi eikä niistä osata keskustella. Auri Lylyn (2016) mukaan 80. prosentilla suomalaisista menee hyvin eivätkä he välttämättä tiedä millaisten asioiden parissa loput 20 prosenttia painii.

Sosiaalihuollolla on luonteensa vuoksi erityinen rooli eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentämisessä, johon liittyy tarpeenmukaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaalipalvelut yhdenvertaisin perustein. ISO SOS -hankkeessa vahvistetaan systemaattista rakenteellista sosiaalityötä (SHL 7§), joka toimii myös kuntien hyvinvoinnin ja terveyden (HYTE) edistämistyön tukena.

1.2 Rakenteellisen sosiaalityön tehtäväalueita

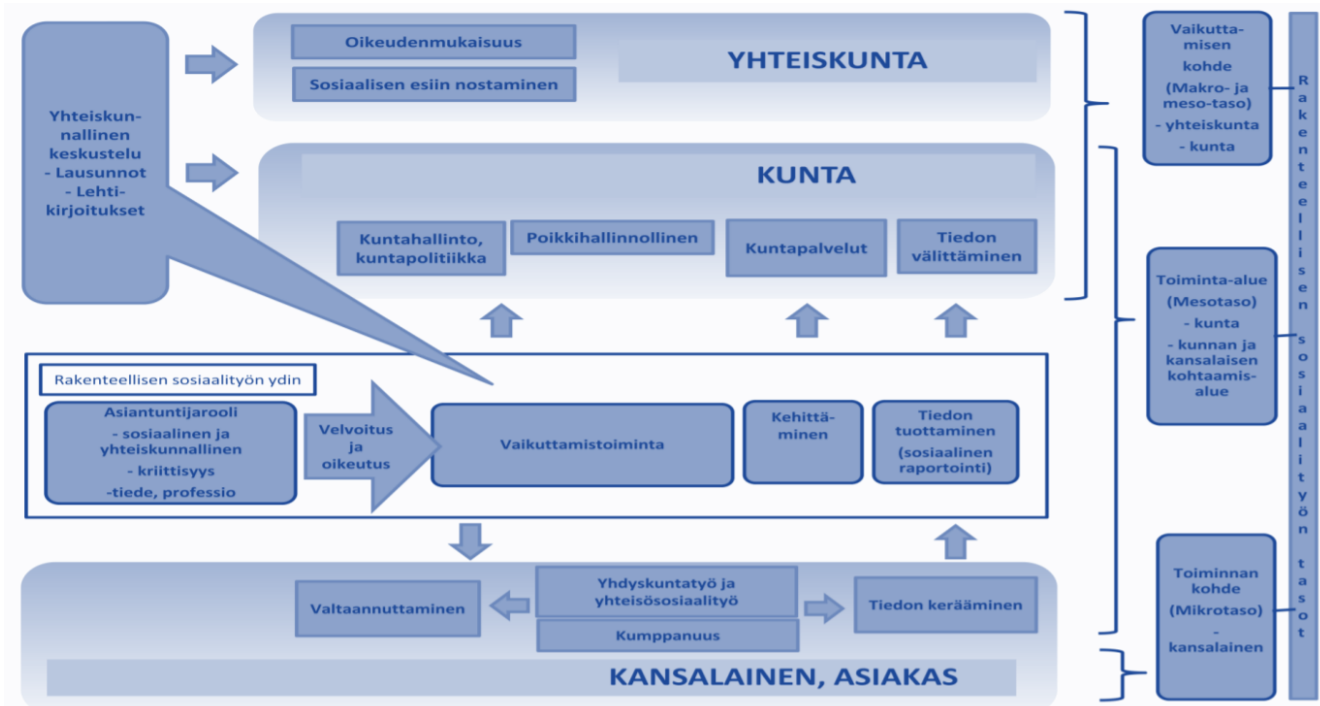
Rakenteellisen sosiaalityön tehtäväalueita ovat tieto-, strategia-, inklusio- ja oikeudenmukaisuustyö (Pohjola 2011). Näiden tehtäväalueiden saavuttamisen keinoina nähdään sosiaalityön uudistaminen yhteistyössä asiakkaiden kanssa ja vastaaminen tulevaisuuden tarpeisiin mahdollisimman asiakaskeisiksi ja vaikuttavasti.

Tietotyö on tiedon tuottamista ja välittämistä sekä yhteiskunnassa valitsevien epäkohtien paikantamista. Strategiatyö puolestaan liittyy sosiaaliseen yhteiskuntapolitiikkaan, visioihin, ratkaisuvaihtoehtojen hakemiseen ja pitkäjänteiseen, jopa lainsäädäntöön vaikuttamiseen. Inklusiviteetillä tarkoitetaan kansalaisten osallistamisen ja vaikuttamisen edellytysten luomista. Oikeudenmukaisuustyössä vaalitaan ja edistetään ihmisten oikeuksia, kehitetään hyvinvointipalveluja ja edistetään tasa-arvoa. (Pohjola, mt.).

Sosiaalihuoltolain 7 §:ssä määritellään, että rakenteelliseen sosiaalityöhön kuuluu:

- 1) sosiaalihuollon asiakastyöhön perustuvan tiedon tuottaminen asiakkaiden tarpeista ja niiden yhteiskunnallisista yhteyksistä sekä tarpeisiin vastaavien sosiaalipalvelujen ja muun sosiaalihuollon vaikutuksista;
- 2) tavoitteelliset toimet ja toimenpide-ehdotukset sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi sekä kunnan asukkaiden asuin- ja toimintaympäristöjen kehittämiseksi;
- 3) sosiaalihuollon asiantuntemuksen tuominen osaksi kunnan muiden toimialojen suunnittelua sekä yhteistyö yksityisten palveluntuottajien ja järjestöjen kanssa paikallista sosiaalityötä sekä muuta palvelu- ja tukivalikoimaa kehittäen.

Seuraavaan Henri Muotkan (2013) laatimaan kuvioon on koottu **rakenteellisen sosiaalityön mikro-, meso- ja makrotasojen ulottuvuudet**. Kuviossa on kiinnekohtia myös sosiaali- ja terveysministeriön Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaan (julkaisu 2017:5) määritelmään siitä, miksi rakenteellisesta sosiaalityötä tehdään ja mitä se on.

Kuvio 1. Rakenteellisen sosiaalityön malli (Muotka 2013, 69).

Kuviossa Muotka (mt.) avaa näkemään rakenteellisen sosiaalityön ytimen ja vaikuttamisulottuvuudet, jonka keskiössä on vahvaan professionaaliseen asiantuntijarooliin nojaava, yhteiskunnallisesti valveutunut sosiaalityöntekijä. Hänellä on vahva koulutukseen ja työkokemukseen pohjautuva sosiaalinen ja yhteiskunnallinen asiantuntijuus tehdä vaikuttamistoimintaa yli hallintorajojen. Sosiaalityöntekijä suhtautuu kriittisesti vallitsevaan sosiaalityön sisältöön ja sen toteuttamiseen sekä yhteiskunnalliseen tilanteeseen. Tähän vaikuttamistyöhön on myös sosiaalihuoltolain tuoma velvoitus ja oikeutus.

Keskeistä rakenteellisessa sosiaalityössä on mikro-, meso- ja makrotasoinen vaikuttamistoiminta. Vaikuttaminen kohdistuu myös yleisen oikeudenmukaisuuden vaalimiseen, marginaalissa olevien tilanteiden nostamiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon sekä muutostyöhön. Vaikuttamistyötä tehdään etenkin meso- eli kuntatasolla asiakkaan, kansalaisen ja yhteiskunnan välimaastossa, toiminnallisella kohtaamisalueella. Vaikuttamistoimintaa tehdään sosiaalitoimesta käsin ja erityisesti se kohdistuu kuntahallintoon ja kuntapolitiikkaan. Vaikuttaminen on muihin kuntaorganisaation hallintokuntiin suuntautuvaa poikkihallinnollista työtä ja sitä tehdään yhteistyössä muiden hallintokuntien kanssa. Keskeisenä kehittämisen kohteena kuntatasolla ovat kuntapalvelut.

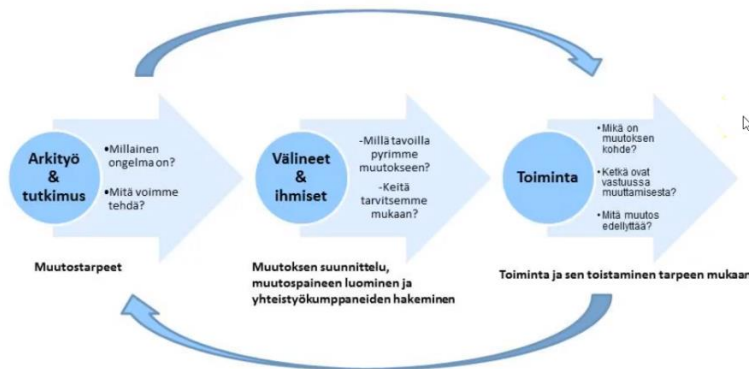
Vaikuttamista tehdään asiakastyöstä kerätyllä ja siitä yleistetyllä tiedolla eli sosiaalisella raportilla. Tietoa suhteutetaan vallitsevaan yhteiskunnalliseen tilanteeseen hyödyntäen tieteellistä tietoa tiedon muodostuksessa. Tietoa tuotetaan ja välitetään osallistumalla päätöksentekoon, sen valmisteluun ja suunnitteluun sekä toimenpiteiden toteutumisen seurantaan ja niiden sosiaalisten vaikutusten arviointiin.

Tiedon keräämisessä ja tuottamisessa asiakas- eli mikro-tasolta korostuu työntekijän ja asiakkaan välinen kumppanuuteen perustuva suhde. Keskeistä kumppanuudessa on luotettavan tiedon keräämisen lisäksi pyrkimys asiakkaan voimaannuttamiseen ja valtaannuttamiseen, ajamaan omia oikeuksiaan sekä kehittämään niitä. Asiakkaan valtaannuttamista, tiedon keräämistä ja tuottamista sekä vaikuttamistoimintaa voidaan tehdä myös yhdyskunta- ja yhteisösosiaalityön areenoilla, josta suuri vastuu on siirtynyt järjestöille sosiaalityön kiinnittyessä pääosin kunnalliseen virkamiestyöhön. (Muotka mt.)

Rakenteellinen sosiaalityö prosessina

Lapin yliopiston tutkija Laura Tiitinen on tehnyt rakenteellisesta sosiaalityöstä perusmäärittelyjä, jotka avaavat aihetta laajasti. Rakenteellinen sosiaalityö voidaan näissä määrittelyissä tiivistää alla olevaan kuvioon.

Rakenteellisen sosiaalityön prosessi

Kuvio 2. Rakenteellisen sosiaalityön prosessi (Laura Tiitinen 2017¹).

Sosiaali- ja terveysministeriön Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaassa (julkaisu 2017:5) määritellään, miksi rakenteellisesta sosiaalityötä tehdään ja mitä se on:

Rakenteellinen sosiaalityö edistää, asiakas- ja yhteisötyöstä saatujen kokemusten ja asiantuntemuksen pohjalta, ihmisten sosiaaliseen hyvinvointiin vaikuttavien seikkojen huomioon ottamista kunnassa tapahtuvassa suunnittelussa ja päätöksenteossa. Sosiaalityö on tärkeä osa ehkäisevää sosiaalihuoltoa ja siinä joudutaan entistä enemmän perehtymään erilaisten yhteiskuntapolittisten ratkaisujen sosiaalisiin vaikutuksiin ja kustannuksiin. Olennaista on kiinnittää huomiota esimerkiksi alueiden fyysisen ja sosiaalisen suunnittelun kiinteään yhteyteen.

Asiakastyöstä saatavan tiedon lisäksi rakenteellisen sosiaalityön tietotuotannon menetelminä tai tutkimuskohteina voivat olla sosiaalinen raportointi, sosiaalisten vaikutusten arviointi ja sosiaalitaloudellinen arviointi. Rakenteellisen sosiaalityön avulla tuotetaan asiakastyöstä tietoa koskien sosiaalihuollon asiakkaiden tarpeita ja niiden yhteiskunnallisia yhteyksiä sekä sosiaalipalvelujen ja muiden tukitoimien vaikuttavuutta ja vastaavuutta asiakkaiden tarpeisiin. Rakenteellinen sosiaalityö tekee näkyväksi sosiaalihuollon asiakkaiden ongelmia, tarpeita ja vahvuuksia ja niiden suhteita yhteisöön ja yhteiskuntaan. Rakenteellisen sosiaalityön avulla saadaan tietoa, joka jäisi muutoin keräämättä, analysoimatta ja hyödyntämättä. Saadun tiedon avulla voidaan kehittää sosiaalihuollon sisältöä, kohdentaa toimenpiteitä vaikuttavasti sekä parantaa sosiaalihuollon ja kunnan muun hyvinvointia edistävän toiminnan vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta.

¹ Laura Tiitisen laatima rakenteellisen sosiaalityön prosessi liittyy hänen 17.12.2017 julkaisemaansa Rakenteellisen sosiaalityön osaaminen -videoon, joka on kuunneltavissa YouTubessa: <https://www.youtube.com/watch?v=A4FtLs8w7mY&t=64s> (14:40).

Rakenteellisen sosiaalityön kuuluu myös asiakas- ja yhteisötyön perusteella valmistella päätöksentekoa varten tavoitteellisia toimia ja toimenpide-ehdotuksia sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi sekä kuntalaisten asuin- ja toimintaympäristöjen kehittämiseksi. Toimet ja toimenpide-ehdotukset kattavat sosiaalihuollon lisäksi muutkin toimialat, joilla on vaikutusta kuntalaisten sosiaaliseen hyvinvointiin.

Rakenteellisen sosiaalityön avulla sosiaalihuollon asiantuntemus tuodaan osaksi muuta kunnallista suunnittelua, valmistelua ja päätöksentekoa. Kunnan toiminnan kehittämisen lisäksi rakenteellisessa sosiaalityössä näkökulmana on laaja yhteistyö, jossa kehittämisen kohteena ovat myös yritysten ja järjestöjen palvelut ja tukitoimet. Rakenteelliseen sosiaalityöhön tulee sisältyä asiakastyöhön perustuvan tiedontuotannon lisäksi myös tutkimuksellisen tiedon tuottaminen.”

1.3. Mitä rakenteellinen sosiaalityö on käytännössä?

Kati Närhen (2017) mukaan kyse on ehkäisevän ja tutkivan/tutkimukseen perustuvan sosiaalityön tekemisestä erilaisen vaikuttamistyön avulla:

1. *Tiedon tuottamista asiakkaiden tarpeista ja sosiaalipalvelujen vaikutuksesta sekä tutkimustiedon tuottaminen ja hyödyntäminen – **tiedolla vaikuttaminen.** ”Rakenteelliseen sosiaalityöhön tulee sisältyä asiakastyöhön perustuvan tiedontuottamisen lisäksi myös tutkimuksellisen tiedon tuottaminen” (Närhi 2017, 10).*
2. *Suunnittelua, toimenpide-ehdotuksia ja kehittämistä – **ratkaisuehdotuksilla ja kehittämistyöllä vaikuttamista.** Sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi sekä ympäristöjen kehittämiseksi.*
3. *Sosiaalihuollon asiantuntemuksen käyttöä osana kunnan suunnittelua ja päätöksentekoa – **asiantuntijuudella vaikuttaminen.***
4. *Yhteistyötä, **verkostoissa vaikuttamista.***

Miten tunnistan rakenteellisen sosiaalityön työssäni?

Jokainen työntekijä tekee rakenteellista työtä tiedostamattaan päivittäin tai ainakin viikoittain. Tiedostetun rakenteellisen sosiaalityön tekeminen vaatii uudenlaista työorientaatiota.

Aineiston kerääminen tiedon tuotantoa varten on keskeistä rakenteellisen sosiaalityön tekemiselle. Tietoa tuotetaan aina yksilötasolta yleiselle tasolle (epäkohdista, oikeuksista ym.), ja tiedosta laaditaan sosiaalinen raportti. Tässä työssä asiakas ja yhteistyötahot ovat työntekijän kumppaneina. Tietoa tuotetaan työntekijän jalkautuessa asiakkaiden ja kuntalaisten luokse, ryhmä-, ja yhteistyökumppaneiden luokse, matalan kynnyksen paikkoihin, palveluihin, sekä yhteistyössä järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa.

Tunnistaessasi rakenteellisen työn elementtejä työssäsi, voit lähteä työntekijänä ja/tai työyhteisönä tiedostetummin suunnittelemaan ja toteuttamaan työtä rakenteellisesti sekä viemään eteenpäin rakenteellisen työn kahta samanaikaista juonetta; auttaminen/osallistaminen ja vaikuttaminen/muutostyö.

1.4 Sosiaalinen raportointi osana rakenteellista sosiaalityötä

”Sosiaalinen raportointi tuottaa tietoa, jonka avulla on mahdollista kehittää sosiaalihuollon sisältöä, kohdentaa toimenpiteitä sekä parantaa sosiaalihuollon ja kunnan muuna hyvinvointia edistävän toiminnan vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta” (Lyly 2016, 10).

Sosiaalinen raportti sisältää monitasoista tietoa, jota syntyy asiakastyössä:

- tietoa asiakkaan elämäntilanteesta
- tietoa selviytymiskeinoista
- tietoa palvelujärjestelmän toimivuudesta
- ammatillista tietoa
- toisen ammattiryhmän tuottamaa tietoa (Hussi 2005).

Sosiaalisen raportoinnin kolme areenaa Hussin (mt.) mukaan ovat:

1. **Ammatillinen areena**, jossa tietoa tuotetaan omiin tai moniammatillisiin tarpeisiin, palvelun ja yhteistyömallien kehittämiseen. Tiedon tuottajia ovat työntekijät (työyhteisö, moniammatillinen työryhmä, alueen toimijat) ja/tai asiakkaat. Tietoa jaetaan yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa fokuskeskusteluissa.
2. **Poliittinen areena**: Kysymykset liittyvät hallintokunnan tai kunnan päätöksentekoon. Kunnallisen sosiaalityön resursointi tapahtuu osana kunnallispolitiikkaa, jolloin raportointi tapahtuu kunnallisille päätöksentekijöille. Tiedontuottajia ovat asiakkaat, työntekijät ja muut alueen toimijat.
3. **Asiakasareena**: Asiakkaiden ja kuntalaisten väylä suoran asiakaspalautteen antamiseen palveluista. Alueen elinolojen kartoittaminen liittyy tähän. Sosiaalisella raportoinnilla voidaan siis nähdä myös asiakasta valtaistava tehtävä (empowerment).

Sosiaalisen raportoinnin malleja laajempaan tai asiakastyöhön perustuvaan tiedon tuotantoon

Sosiaalista raportointia on tutkittu ja kehitetty erityisesti Helsingin sosiaalitoimessa (esim. Lyly 2016; Toivanen 2015) tuottamalla kahdenlaisen mallin mukaista sosiaalista raportointia; laajemman tiedontuotannon ja oman työn arvioinnin pohjalta. Käytössä on ollut analyysi ja seurantamalli (ASLI), jota on kehitetty Helsingin pohjoisen alueen nuorten eli 18–24-vuotiaiden asiakkaiden sosiaalityön tiimissä vuodesta 2013 alkaen. ASLI-malli on eräänlainen sosiaalisen raportoinnin muoto. Sen tarkoituksena on mahdollistaa paitsi työntekijöiden oman työn arviointi, myös laajempi sosiaalityön tiedontuotanto ja ajankohtaisten aiheiden esiin nostaminen. (Toivanen 2015, 1–2.) ASLI-malli on jäsennettävissä neljään vaiheeseen:

1. vaihe

- käsittää yksilötyönä toteutettavan tiedonkeruun, reflektoinnin ja analyysin asiakkaiden elämäntilanteista.

2. vaihe

- tiimin esimies kerää yhteen yksilötyössä kerätyn tiedon. ASLI-mallin kaksi ensimmäistä vaihetta ovat yksilövetoisia.

3. vaihe

- kokoaa koko tiimin yhteen yhteisen kehittämispäivän merkeissä. Tällöin tarkoituksena on paitsi tarkastella esimiehen kokoamaa yhteenvetoa, myös syventyä yhteen valittuun teemaan.

4. vaihe

- yhteinen pohdinta ja reflektio kirjataan mahdollisimman tarkasti mallin neljättä vaihetta varten. Tiimin esimies laatii raportin tiimin havainnoista. Valmista raporttia jaetaan eteenpäin sosiaalityön päätöksenteon tasoille. (Toivanen 2015, 11–12.)

Lylyn (2016) tutkimusraportti puolestaan edustaa asiakastyöstä kumpuavaa sosiaalista raportointia, jota pilotoitiin Helsingin sosiaali- ja terveysvirastossa vuosina 2015 ja 2016. Tutkimuksen aineisto koostuu Helsingin kaupungin perhe- ja sosiaalipalvelujen työntekijöiden kirjoituksista. Raportti sisältää pohdintoja palvelutarpeen arviointien perusteella tehdyistä havainnoista. Tutkimukseen ovat osallistuneet työntekijät nuorten palveluista, taloudellisesta ja sosiaalisesta tuesta sekä lastensuojelun avohuollosta. Lyly tarkastelee raportissaan sitä, millaisia sosiaalisia ongelmia työntekijöiden kirjoituksissa asiakkaiden tilanteista kuvataan. Muun muassa terveydelliset-, päihde- ja mielenterveysongelmat olivat kaikkia teemoja läpileikkaavia ilmiöitä. Lyly on myös kerännyt yhteen työntekijöiden esille tuomia ratkaisuehdotuksia (mts. 13).

2 Taustateoriaa

Rakenteellinen sosiaalityö on muutostyötä (Kananoja 1997; Pohjola 2016). Richard Sennet (2007) näkee asiakaskansalaisuuden näkökulmasta rakenteellisen sosiaalityön kietoutuvan kolmen asiakokonaisuuden ympärille; köyhyys-, osallisuus- ja valtakysymykset. Teoreettisena ja menetelmällisenä perustana on valtaistuminen, empowerment. Näitä asiakokonaisuuksia avataan seuraavaksi.

2.1 Köyhyys

Pienituloisten määrä on vuosi vuodelta kasvanut työttömyydestä ja pätäkätöistä johtuen (Pohjola ym. mt.; Heinonen 1999, 2006a). Tästä on seurauksena, että elämästä muodostuu olemassaolotaistelu ja ihminen pettyy systeemiin kerta toisensa jälkeen (Pohjola ym., mt.; Antola 2013). Lisääntyvää köyhyysongelmaa selittää pienituloisuuden määrän kaksinkertaistuminen verrattuna 15 vuoden takaiseen tasoon. Myös enenevä määrä pienituloisista jää etäämmälle keskivertotulonsaajista. (Hänninen ym., 2010.)

Tilastokeskuksen viimeisin tieto vuodelta 2016 kertoo, että Suomessa köyhyys- tai syrjäytymisriskissä oli 849 000 henkilöä eli 15,7 prosenttia väestöstä. Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä eläväksi määrittyvät henkilöt, jotka kuuluvat 1) pienituloiseen kotitalouteen 2) kotitalouteen, jonka

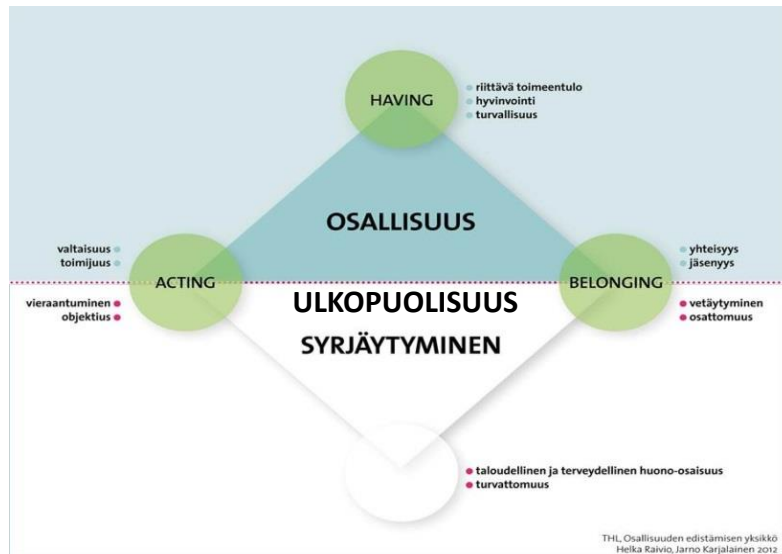
työpanos on vuoden aikana vähäinen tai 3) joiden kotitalous kärsii vakavaa aineellista puutetta. Vähintään yhdellä kolmesta edellä mainituista mittarista huono-osaiseksi määrittyvä henkilö katsotaan köyhyys- tai syrjäytymisriskissä eläväksi.

Edellä oleviin määritelmiin tarkennusta:

1. Pienituloisiksi katsotaan kaikki henkilöt, joiden kotitalouden käytettävissä oleva rahatulo kulu-tusyksikköä kohden on alle 60 prosenttia kansallisesta keskiansiota. Tilastokeskuksen mukaan kaikkien palkansaajien keskiansio 30.9.2018 oli 3470 euroa.
2. Vähäisen työpanoksen kotitalouksia kutsutaan vajaatyöllisiksi kotitalouksiksi. Vajaatyöllisyys (low work intensity) kuvaa kotitalouden työikäisten jäsenien vuoden aikaisten työssäolokuu-kausien suhdetta samojen jäsenten teoreettiseen maksimikuukausimäärään. Työikäisiä jäseniä ovat 18–59-vuotiaat henkilöt, pois lukien ne 18–24-vuotiaat, jotka eivät ole työllisiä ja ovat kotitaloudessa lapsen asemassa. Osa-aikatyöllisten työpanos muutetaan työtuntitietojen avulla kokoaikaista työtä vastaavaksi. Vajaatyöllisten kotitalouksien jäseniä ovat kaikki 0–59-vuotiaat henkilöt, joiden kotitalouden työpanos jää alle 20 prosenttiin teoreettisesta maksimista. Tilastokeskuksen mukaan Sotkamon työttömyysprosentti oli vuonna 2017 10,1 ja vuonna 2018 laskenut 7,5:een. Työllistymistä tosin hankaloittaa kohtaanto-ongelma, joka nousi esiin kokeilussa. Kohtaanto-ongelma tarkoittaa sitä, että tarjolla oleva työvoima ja työ-elämän työvoiman tarpeet eivät kohta toisiaan.
3. Vakavaa aineellista puutetta kokeviksi katsotaan ne henkilöt, joiden kotitaloudessa koetaan puu-tetta vähintään neljällä mittarilla yhdeksästä. Nämä mittarit ovat: maksuvaikeuksien kokeminen, vaikeudet selviytyä yllättävistä menoista tai että taloudella ei ole varaa puhelimeen, pesukonee-seen, televisioon, autoon, proteiinipitoiseen ateriaan joka toinen päivä, viikon lomaan vuodessa tai pitää kotiaan riittävän lämpimänä.

2.2 Osallisuus ja sosiaalinen kestävyys

Osallisuutta pidetään keskeisenä tekijänä ihmisen hyvinvoinnille. Lähestyttäessä osallisuutta vastapa-rinsa ulkopuolisuuden/syrjäytymisen kontekstissa saadaan konkreettinen käsitys kummankin merki-tyksestä hyvinvoinnin lisääjänä tai estäjänä.

Kuvio 3. Osallisuus syrjäytymisen/ulkopuolisuuden vastaparina (muokattu Raivio & Karjalainen 2012, verkkosivun pohjalta).

Helka Raivion & Jarno Karjalaisen (kuvio 3) mukaan sosiaalisen kestävyden (lue myös Alilan ym. 2011 raportti sosiaalisen kestävyden käsite ja mallintaminen) edellytykset kiinnittyvät osallisuuden ulottuvuuksiin, joita ovat:

- riittävä toimeentulo, riittävien hyvinvointipalvelujen ja turvallisuuden takaaminen
- resurssien ja toimintamahdollisuuksien oikeudenmukainen jakautuminen ja yksilön mahdollisuus vaikuttaa elämäänsä
- osallisuus, yhteisöllisyys ja kiinnittyminen yhteiskuntaan.

Mikäli ihmisellä on vajuus jollakin osallistumisen ulottuvuudella, voi seurauksena olla riski ulkopuolisuuden lisääntymisestä. Ulkopuolisuus (syrjäytyminen) taas tarkoittaa yhteisöllisen toiminnan ulkopuolelle jäämistä. Ulkopuolisuus liittyy niin sosiaaliseen kuin taloudelliseen ja terveydelliseen osattomuuteen ja eriarvoisuuteen. Mikäli ihminen kokee elämänlaadussaan heikkoutta, se lisää osattomuuden kokemuksia. (Mt.) Osallisuuden kokemus syntyy ihmisen oivaltaessa osallisuuden mahdollistamat hyödyt.

Osallisuuden rakenteen hahmotus pohjautuu Erik Allardt'n (1976, 88–94) jäsenyykseen hyvinvoinnin ulottuvuuksista, jotka määrittyvät ihmisen perustarpeiden kautta (having, loving, being). Having viittaa materiaaliin olosuhteisiin (esim., asuin-, koulutus-, terveys-, työllisyys, taloudelliset olosuhteet), loving tarpeeseen olla yhteydessä muihin ihmisiin (perheeseen, sukuun, ystäviin, erilaisiin yhteisöihin) ja being tarpeeseen integroitua (kuulua) yhteiskuntaan esimerkiksi osallistumisen, poliittisen aktiivisuuden, merkityksellisen työelämän kautta. Kyseiset hyvinvoinnin elementit, riittävä toimeentulo, yhteisöön kiinnittyminen sekä aktiivinen toiminta, on monessa yhteydessä tunnistettu osallisuutta ja siten yhteiskunnallista toimintakykyämme tukeviksi sekä sosiaalista kestävyttä rakentaviksi keskeiksi perusedellytyksiksi.

Väestön ikärakenteen muutos, talouden globalisoituminen ja teknologinen kehitys muuttavat sosiaaliturvan toimintakenttää ja haastavat vanhat toimintatavat. Sosiaali- ja terveysministeriön Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020 (2010) -julkaisussa määritellään sosiaali- ja terveyspolitiikan strategia. Kainuun sote vahvistaa Kainuun sosiaalista kestävyttä Itä-Suomen yliopiston kanssa yhteistyössä ajalla 1.3.2018–31.12.2020 toteutettavalla ESR-rahoitteisella sosiaalityön koulutus- ja kehittämishankkeella (KASKK).

Sosiaaliselle kestävyydelle on ongelmallista, että monet siihen vaikuttavat tekijät kuten terveys, hyvinvointi ja koulutus lisäävät lyhyellä aikavälillä kustannuksia, mutta ovat pitkällä aikavälillä luonteeltaan investointeja. Seuraavaksi osallisuutta lähestytään toiminnallisuutta vahvistavien tai heikentävien lähikäsitteiden avulla.

Osallisuus toiminnallisuuden näkökulmasta

Toiminta on merkityksellistä ihmisen hyvinvoinnille, mikä voidaan todeta jo edellisestä (kuviot 3) osallisuuden ulottuvuuksia esittävästä kuviosta. Osallisuuden syy-seuraussuhteisiin pureutuminen vaatii osallisuuden lähikäsitteiden ymmärtämistä, joita seuraavaan Rouvinen ja Wileniuksen (2013, 117–125) kuvioon (kuviot 4) on nostettu.

Kuvio 4. Osallisuuden lähikäsitteet (Rouvinen-Wilenius 2013).

Osallisuuden lähikäsitteet auttavat hahmottamaan osallisuutta toiminnallisuuden näkökulmasta. Osallistuminen on muiden ehdoilla tapahtuvaa toimintaa ja se mahdollistaa osallisuuden olipa se passiivista, aktiivista tai ulkoa ohjattua.

Osallistaminen taas on kannustin ja keino, asioiden ymmärrettävyyden julki tuominen, jolloin mahdollistetaan kaikkien osallistuminen. Osallistamisessa painottuu kaikkien yhteisön jäsenten toimintaan mukaan saaminen ja yhteisöllisyys.

Aktiivinen kansalaisuus on ihmisten toimintaa, osallistumista ja vaikuttamista, ja se liittyy osin osallistumiseen. Asiakas- ja käyttäjälähtöisyys kytkeytyy ihmisen osallistamiseen ja aktivointiin. Lähestymistapana on osallisuus suunnittelutyöhön, jotta tuloksena olisi asiakaslähtöisten palveluiden aikaan saaminen. Elämänhallinta edistää osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemusta voimaantumisen ja itseensä uskomisen avulla. Yhteisöllisyys syntyy läsnäolosta ja yhteisön jäsenille jaetusta ajasta.

Yhteisö taas koostu esimerkiksi tietyllä alueella asuvista ihmisistä, joilla on yhteinen kulttuuri, arvot ja normit. Yhteisön jäsenenä yksilö oppii oma-aloitteiseksi, voimavaraltaan itseohjautuvaksi ja vastuulliseksi kansalaiseksi. Sosiaalinen pääoma on voimavara, joka muodostuu ihmissuhteiden vaikutuksesta. Voimaantuminen liittyy osallisuuden kokemukseen ja on lähtöisin ihmisestä itsestään, eikä sitä voi ”antaa” toiselle. Siihen liittyy kokemus itsemääräämisoikeudesta.

2.3 Empowerment voimaantumisen ja vallan saavuttamisen tavoitteena

Empowerment on vallan hankkimista tai lisäämistä toimintavoiman vahvistamiseksi. Sen lähtökohdaksi on voimattomuus tai vallan puute, josta seuraa tavoitteiden saavuttamattomuus johtuen puutteellisista voimavaroista, mahdollisuuksista tai vaihtoehtojen rajallisuudesta. Peruskysymys onkin: miten tulla oman elämänsä subjektiksi? Empowerment tähtää muutokseen yksilössä, hänen ympäristössään ja yhteiskunnassa. Empowerment on toteutunut silloin, kun elämän ja toiminnan suunta on mielekäs ja aidosti sopivaa antaen voimaa ponnistella ja halua elää.

Empowerment on Robert Adamsin (1996; Heinonen 2016, 54) mukaan teoria, joka liittyy siihen, miten ihminen saa vallan elämässään saavuttaakseen tavoitteensa yksilöinä ja ryhmässä. Sosiaalityön näkökulmasta vallan lisäämiseksi sosiaalityöntekijän menetelmä kiinnittyy dialogiin, vastavuoroisuuteen. Kysymyksessä on osapuolten kehittyminen toistensa kautta ja menestyksellisen dialogisen empowerment-suhteen työskentelyn edellytyksenä onkin ymmärtää toinen toistensa viitekehys, täysivaltaisuus, subjektiivisuus ja kulttuuri. Empowerment-menetelmistä mainittakoon motivoiva haastattelu, kannustava palaute, vuorovaikutteinen toiminta, asiakaslähtöisyys, kuuntelu, etujen ja oikeuksien ajaminen ja rohkeus, yhdessä toimiminen ja tekeminen sekä muutostyö.

Toimiva rakenteellinen sosiaalityö on välittämisen kulttuuria ja sen vahvistamista, mikä Jari Heinosen (2016, 60) mukaan tulisi liittää yhteen julkisten palvelujen malliin. Tässä mallissa johdonmukaisesti vahvistetaan kansalaisen osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia neljän periaatteen mukaan; demokraattinen kansalaisuus, aktiivisuus, humanismi ja palvelutoiminnan sosiaalinen luonne. Kysymys on osallisuudesta, täysivaltaisuudesta ja demokratiasta, jossa välittämisen kulttuuri on keskeinen vastavoima markkina- ja kilpailukulttuurille (esim. Hokkanen 2014).

2.4. Asioiden eteenpäin vieminen edellyttää viestintää ja mediavaikuttamista

Sosiaalialan ammattilaisina olemme sosiaalisen hyvinvoinnin asiantuntijoita ja näin velvoitettuja välittämään asiantuntijatietoa sosiaalipalvelujärjestelmän rakenteiden kehittämiseksi sekä oikeudenmukaisuuden edistämiseksi. Laura Tiitinen (2017) tuo esiin, että keskeisintä rakenteellisessa sosiaalityössä on yksinkertaisimmillaan kansalaisten oikeuksien toteuttaminen ja hyvinvoinnin edistämisen mahdollistaminen, joka edellyttää tiedotusta ja viestintää.

Rakenteellinen sosiaalityö vaatii tietynlaista rohkeutta ja kriittisyyttä niiden asioiden esiin nostamiseen, jotka vaativat muutosta. Lisäksi se on olennainen väline demokratian toteutumiseksi. Kriittiselle teorialle on Bob Mullalyn (2007, 214) mukaan ominaista kriittinen ja vaihtoehtoinen suhtautuminen perinteiseen, valtavirran sosiaaliteoriaan, filosofiaan sekä tieteeseen.

Tiitisen (2017) mukaan viestinnällisellä mediavaikuttamisella pyritään vaikuttamaan julkiseen keskusteluun, perustelemaan muutostarvetta sekä luomaan painetta muutoksen toteuttamiselle. Rakenteellisen sosiaalityön seminaarissa Siilinjärvellä 8.11.2018 Tiitinen pohti ja toivoi jokaisen sosiaalityön ammattilaisen tuottavan yhden julkaisun vuodessa. Sosiaalialan mediavaikuttamisen teoria ja tavoitteet -videolla Tiitinen (2017) avaa aihetta kattavasti pelimetaforan avulla.²

3 Sotkamon pilotti

Sotkamon rakenteellisen sosiaalityön kokeilu toteutettiin ajalla 1.8.–31.10.2018. Tietoa rakenteellisen sosiaalityön pohjaksi kerättiin monikanavaisesti, koska haluttiin saada eri ryhmien, kuntalaisten ja asiakkaiden mielipiteet kattavasti esiin. Saatu aineisto antanee riittävän laajan kuvan kunnan sosiaalipalvelujen toimivuudesta ja kehittämiskohteista. Erytisen tärkeää on nähdä, vastaavatko palvelut niiden kuntalaisten tarpeita, jotka eniten niitä tarvitsevat.

3.1 Pilotin neljä vaihetta

Vaihe 1: Tiedon kerääminen

Tietoa on kerätty seuraavista asioista:

- Mitä sosiaalisia ongelmia Sotkamossa on? Mikä Sotkamossa mättää?
- Miten korjaisit (toimenpide-ehdotukset) Sotkamon sosiaalisia ongelmia?
- Mikä edistäisi Sotkamolaisten hyvinvointia sinun näkökulmastasi?
- Miten kehittäisit kunnan asuin- ja toimintaympäristöä?

Tietoa on kerätty seuraavilta tahoilta:

- **Asiakastason tieto**

² Tiitinen (2017) <https://www.youtube.com/watch?v=9b1o2Xw-d7Y&t=3s>

- Yksilöasiakkaat
- Asiakasraadit
 - 4H Olohuone
 - Hyvän mielen kulma

– Kansalaistason tieto

- 3. sektorin toimijat
 - 4H
 - Hyvänmielen kulma
 - A-kilta
 - Ev.lut. seurakunta, 2 diakonia
 - Etsivä nuorisotyö
- Kirjaston vessakysely (syyskuu)
- Gallup-kysely Sotkamo-lehden kanssa

– Työntekijät, sosiaalityön ammatillisen tason tieto

- Kuntakävely (ideana tutustua Sotkamon asuinympäristöön), työntekijät vastaavat kysymyksiin tiimissä kuntakävelyn jälkeen
- Kuntouttava työtoiminta

- Poliittiset päättäjät

- Kunnanvaltuuston ryhmäpuheenjohtajat

Vaihe 2: Tiedon jäsentäminen 1 -vaiheen aineistosta

- **Aineiston jäsentäminen:** projektitutkija ja hanketyöntekijä
 - Miten sosiaaliset ongelmat ovat syntyneet?
 - Mikä sosiaalisia ongelmia pitää yllä?
 - Ketä sosiaaliset ongelmat palvelevat? Kuka niistä hyötyy?
 - Kenen kannettavaksi sosiaaliset ongelmat kaatuvat? Kuka tai ketkä kärsivät?
- Käsiteltiin aikuissosiaalityön johtoryhmässä 6.11.2018. Tiimin tehtävä on tuottaa aineisto sellaiseen muotoon, että sen voi viedä kolmanteen vaiheeseen.

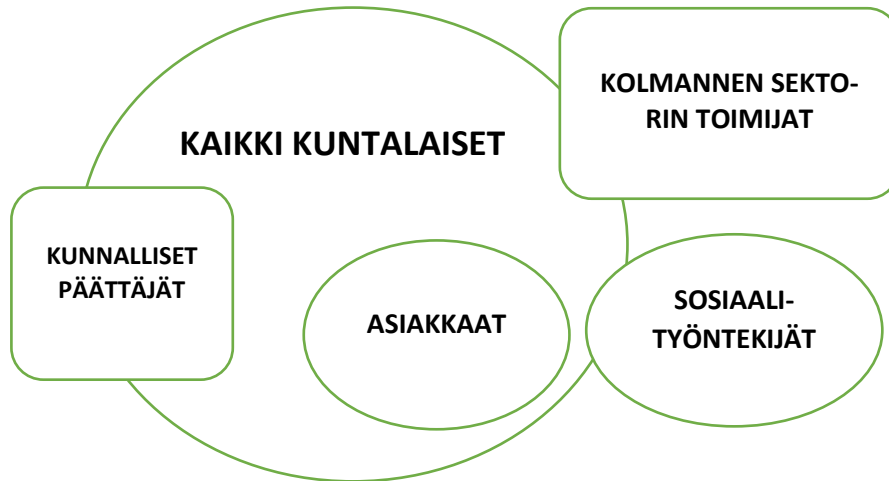
Vaihe 3: Tieto toiminnaksi - Tavoitteelliset toimet

- **Muutetaan tieto toiminnaksi!**
- Raportti viedään kunnan HYTE-verkoston (kehittäjäsosiaalityöntekijä jäsenenä). Tehdään tavoitteellisten toimien lupaukset, siitä mitä asioille tehdään.
 - Sote, kunnanjohtaja, kunnan toimialajohtajat

Vaihe 4: Tiedotus ja viestintä: Lehdistötiedote + uutiskirje

3.2 Pilotin aineistona haastattelut, vessakysely, gallup ja sosiaalityön tuottama tieto

Sotkamon rakenteellisen sosiaalityön pilotin aineistoa tuottaneet tahot on koottu seuraavaan kuvioon, joka havainnollistaa tietoa tuottaneiden tahojen kiinnittymisen kuntalaisiin ja heidän hyvinvointiinsa.

Kuvio 5. Sotkamon rakenteellisen sosiaalityön kokeiluun tietoa tuottaneet tahot.

Seuraavaan taulukkoon on koottu Sotkamon rakenteellisen sosiaalityön pilotissa tuotetut aineistot ja osallistuneiden määrät.

Taulukko 1. Sotkamon rakenteellisen sosiaalityön kokeilussa tuotetut aineistot.

AINEISTO	LUKUMÄÄRÄ	HAASTATELTAVAT/OSALLISTUNEET (n=45)
Haastattelut		
*asiakkaat	3+10	13
*kansalaistoimijat (3. sektori)	6	6
*asiakasraati	3	14
*poliittiset päättäjät	7	7
*työntekijät	5	5
Kuntakävely	1	4
Vessanseinäkirjoitukset	5 kartonkia	0
Aikuissosiaalityö		3

Seuraavaksi tarkastellaan eri haastateltavien antamia vastauksia. Yksittäisistä vastauksista on kooste tämän raportin liitteenä. Vastauksia on tarkastelussa teemoitettu ja tulkittu, koska on haluttu saada esille laajempaa näkökulmaa ja tärkeimpiä teemoja, joita aineistosta nousi.

Haastattelut

Haastatteluja tehtiin sosiaalityön asiakkaille ja asiakasraadeille, kolmannen sektorin toimijoille, seurakunnan diakoniatyölle, etsivälle nuorisotyölle, kunnallisten valtuustoryhmien puheenjohtajille eli päättäjille, sekä aikuissosiaalityön työntekijöille. Haastattelut toteutti hanketyöntekijä Anne Tuikka. Henkilökohtaisesti haastateltuja sosiaalityön asiakkaita oli kolme (3) ja kehittäjäraadin kautta heitä

osallistui haastatteluihin kymmenen (10) henkilöä. Yhteensä siis 13 asiakasta tuotti tietoa. Seurakunnan diakoniatyö ja kunnallinen etsivä nuorisotyö ovat samassa ryhmässä kolmannen sektorin kanssa, koska molemmat toimivat kolmannen sektorin läheisessä rajapinnassa ja heidän työssään on samoja piirteitä. Useammassa asiakasraadissa oli osallistujina samoja asiakkaita, jolloin tuplavastaukset on poistettu.

Haastattelut kirjoitettiin puhtaaksi ja kunkin haastattelun sisältämät vastaukset kirjattiin erilliseen taulukkoon (liite 1). Sen jälkeen taulukosta katsottiin, montako kertaa jokin vastaus esiintyi aineistossa. Se vastaus tai teema, joka esiintyi kunkin ryhmän haastatteluissa lukumääräisesti eniten, nousi listan kärkeen, toiseksi eniten mainittu seuraavaksi ja niin edelleen. Tämä numeerinen tieto kertoi, miten yleinen esimerkiksi jokin sosiaalinen ongelma haastateltavien joukossa oli. Kun vastausten lukumäärä oli saatu selville, vastaukset teemoitettiin ja niputettiin ylemmälle tasolle. Esimerkiksi ”työllisyys/työttömyys”-teeman sisälle menivät sellaiset ongelman korjausehdotukset kuten erilaiset vaihtoehtoiset kanavat päästä työmarkkinoille, tuettu työllistäminen ja työllistymisen helpottaminen. Palvelut-teeman alle tulivat esimerkiksi sellaiset vastaukset kuten palveluiden integrointi mahdollisimman helpoksi, pyörillä kulkevat palvelut ja digitalisointi. Näin jatkettiin, kunnes haastatteluaineistosta ei löytynyt enää uusia teemoja. Tämän teemoittelun tulos näkyy taulukosta 2.

Taulukko 2. Haastateltujen lukumäärät ja tärkeimmät vastatut asiat haastatteluryhmittäin.

Kysymys	Asiakkaat (n=13)	Kehittäjäraadit (n=3)	Kolmas sektori (n=6)	Kunnalliset päättäjät (n=7)	Aikuissosiaalityön työntekijät (n=3)
Mitä sosiaalisia ongelmia Sotkamossa on? Mikä määrittää Sotkamossa?	1.työttömyys 2.kuntalais- ten kahtiaja- kautuminen	1.työttömyys 2.köyhyys 3.välinpitä- mättömät asenteet (päättäjien)	1. asenneil- masto 2. yhteisölli- syyden puute	1.palveluiden pirs- taleisuus 2.työttömyys 3.päihderiippuvuus 4. syrjäytyminen/ ulkopuolisuus 5. yksinäisyys	1.päihde- ja mielen- terveysongelmat, huumeiden käyttä- jien määrä lisäänty- nyt 2. asiakkaiden sitou- tumattomuus palve- luihin 3. ylisukupolvisuu- den seurauksena yk- sinäisyys, asumison- gelmat ja köyhyys 4. osallisuuden mah- dollisuuksien puute niitä eniten tarvitse- ville nuorille, työttö- mille ja ikäihmisille

Kysymys	Asiakkaat (n=13)	Kehittäjäraa- dit (n=3)	Kolmas sek- tori (n=6)	Kunnalliset päättä- jät (n=7)	Aikuissosiaalityön työntekijät (n=3)
Miten niitä voisi korjata	1.palvelujen joustaminen yksilön tarpeita vastaavasti 2.lapsiperheiden arjen sujumuuden turvaaminen 3.koulutuksen turvaaminen	1.Joustavat ja vaihtoehtoiset kanavat päästä työmarkkinoille; yksilöllisyys, tuetut ratkaisut 2.Palveluja enemmän moniammatillisena yhteistyönä; matalan kynnyksen palvelut; palveluista tiedottaminen 3.Yhteisöllisyys: erilaisten kohtaamispaikkojen järjestäminen ja syrjäalueilla liikkuvat palvelut; kuntalaisten mielipiteen huomioiminen 4.Hävikki-ruuan jakelun jatkon turvaaminen.	1.Koulutusta ja työtä kaikille; työn ja tekijän kohtaaminen, joustoa työllistymiseen 2.Palvelujen järjestelyt: saatavuus ja saavutettavuus (liikenneyhteydet kuntoon), painotus palvelujen laadussa; digitalisaatio syrjäyttää palveluista 3.Yhteisöllisyys: (ehkäisee myös yksinäisyyttä) kylätoiminta, toiminnan jatkuvuus ja sitä kautta luottamus; osallistujat suunnittelemaan toimintaa =yhteistyö; kolm. sektorin arvostaminen	1.Työllisyys/työttömyys: työllistymisen helpottaminen; uusia työllistymisen paikkoja; oppisopimus; nuorten työpajatoiminta ja nuorten työpaikkakohtaiset ohjaajat; kyläyhdistykset työllistämään; yksilöllisyys työllistämiskäytännöissä; TE-toimiston vastaanotto kuntaan edes harvoin 2.Palvelut: joustavat, liikkuvat ratkaisut, jalkautuminen, digitalisointi; mädallettu yhteistyö 3.Perheiden tukeminen: ehkäisevä työ; lasten, nuorten ja perheiden tukeminen yhdessä tekemiseen (yhteisöllisyyden voima)	1.Riittävät resurssit ja lähipalvelut päihde- ja mielenterveysongelmallisille 2. Vahvempi prosessityöskentely 3. Ehkäisevä työ ja lähituki 4. Yleistä hyvinvointia tukevia toimintatapoja
Kysymys	Asiakkaat (n=13)	Kehittäjä- raati (n=3)	Kolmas sek- tori (n=6)	Kunnalliset päättä- jät (n=7)	Aikuissosiaalityön työntekijät (n=3)
	1.Täsmätuki perheille (perhe- työ?) 2.Yksilöllisten tarpeiden	1.Yhteisöllinen ajattelu: toisista huolehtiminen, mukana olo;	1. Rakentava ilmapiiri: kunkin oman aktiivisuuden lisääminen;	1.Ehkäisevään työhön panostaminen: viihtyisä elinympä-	1.Ennaltaehkäisevä työ kaikissa ikäryhmissä, mutta etenkin erityistä tukea tarvitsevien joukossa.

Mikä edistäisi sotkamolais-ten hyvinvointia?	huomioimi- nen	vertaistuki, kokemusasi- antuntijat; hyvä yhteis- työ toimijoi- den kesken; kylien tapah- tummat	Sotkamaa laajempi nä- kökulma; heikompi- osaisten inhi- millinen koh- telu; vasta- vuoroinen yhteistyö 2. Palvelujen saatavuus 3. Tuleminen lähelle kun- talaista; jal- kautuminen; kolmannen sektorin arvo	ristö, nuorten syr- jäytymisen ehkäisy, HYTE-toiminta 2.Yhteisöllisyyden lisääminen: kol- mannen sektorin toiminnan tukemi- nen, syrjäseudun vanhusten huomi- oiminen 3.Palvelujen valin- nanvapaus	2.Yhteisöllisyyden li- sääminen ja hyvin- voinnin lisääjänä 3.Inhimillisempi asenneilmasto hy- vinvoinnin edistä- jänä.
Kysymys	Asiakkaat (n=13)	Kehittäjä- raati (n=3)	Kolmas sek- tori (n=6)	Kunnalliset päättä- jät (n=7)	Aikuissosiaalityön työntekijät (n=3)
Miten kehittäi- sit kun- nan asuin- ja toimin- taympä- ristöä?	1.Julkinen lii- kenne 2.Paremmat asunto-olot 3.Luonnosta huolehtimi- nen	1. Palveluja kylille edes vähän 2. Julkisten liikenneyh- teyksien pa- rantaminen	1. Liiken- neyhteyksiä parantamalla 2. Heikom- mat asiakas- ryhmät huo- mioimalla: vanhuksille kodinomaisia asumisyksi- köistä, riip- puvuusasiak- kaille oma tuettu asu- misyksikkö	1.Tiestö kuntoon 2. Vuokra-asuntoja lisäämällä, asuin- ympäristön viihtyi- syydestä huolehti- malla 3. Syrjäkylistä pi- dettävä huolta 4.Tyhjiin liiketilo- ihin houkuttelevaa toimintaa	1.Liikunta- ja ter- veysbusseja kiertä- mään syrjäseutu- ja (hyvinvoinnin ylei- nen lisääminen), li- säksi syrjäseuduille asiointikyytejä 2. Poliisin ja työvoi- mapalvelun lähivas- taanottopäiviä paik- kakunnalle.

Kaikki vastaukset löytyvät kirjattuina liitetaulukosta 1 raportin lopusta.

Haastatteluvastauksista käy hyvin ilmi haastateltujen henkilöiden läheisyys kuntalaisten ja sosiaalityön asiakkaiden elämäntilanteeseen ja -ympäristöön. Ne, jotka toimivat kuntalaisten arjen areenoilla ja näkevät heidän elämänsä todellisuutta, vastasivat kysymyksiin konkreettisella tasolla ja heidän tekemänsä havainnot olivat myös hyvin selkeitä ja käytännönläheisiä. Kuntapäätäjät puolestaan tuottivat laajan kirjon erilaisia asioita, joita Sotkamossa pitäisi korjata. Kun perspektiivi asioihin laajenee, myös ilmiöiden määrä kasvaa.

Haastateltujen ryhmien vastausten eroista voi päätellä, että varsin pienillä, mutta arkeen tuntuvasti vaikuttavilla asioilla sotkamolaisten hyvinvointia voisi parantaa. Ihmisiä eivät niinkään kiinnosta strategisen tason asiat vaan se, miten ne tuntuvat heidän arjessaan, esimerkiksi: paranevatko liikenneyhteydet niin, että pääsen asioimaan tai syntyykö uudesta yrityksestä minulle työpaikka ja helpottuuko talouteni.

Vaikka samanlaiset asiat ja teemat toistuivat haastatteluissa, oli eri vastaajaryhmien välillä myös hajontaa. Haastatteluissa näkyy mistä tarkastelukulmasta asioita kulloinkin katsottiin. Asiakkaat nostivat esille konkreettisia yksilötason asioita. Tärkeimmäksi teemaksi nousi työttömyys tai se, etteivät työ ja tekijä kohtaa. Sotkamossa on avoimia työpaikkoja, mutta paikkakunnalla tarjolla olevien työttömien osaaminen ei sovi niihin ja näin ollen kohtaanto-ongelma on ilmeinen.

Toinen asiakkaiden tunnistama ongelma on kuntalaisten kahtiajakautuminen. Haastatteluissa asiakkaat puhuivat maantieteellisestä jakautumisesta keskusta-alueella asuviin ja syrjäseutujen asukkaisiin. Kahtiajakautuminen liittyy tätä kautta palvelujen saavutettavuuteen kunnan sisällä, mutta suurempiin keskuksiin karkaavista palveluista katsottiin myös aiheutuvan ongelmia.

Kehittäjäraatien haastatteluissa suurimmaksi ongelmaksi nousi työttömyys. Työttömyydestä aiheutuu köyhyyttä, joka mainittiin toisena isona sosiaalisena ongelmana Sotkamossa. Erityisesti syrjäalueiden köyhyys, jota ylläpitävät pitkät välimatkat, vaikuttaa hyvinvointiin negatiivisesti. Mielenkiintoista on, että kehittäjäraatien mielestä asenteellisuus vaivaa kunnassa: on ennakoasenteita asiakaskuntaa kohtaan ja yleistä negatiivista ilmapiiriä. Asenne-ongelmaa on kehittäjäraatien vastausten valossa sekä kuntalaisilla että päätöksentekijöillä. Negatiivinen ilmapiiri sulkee ulos ne, joiden ongelmia juuri pitäisi korjata. Näkemykseen on syytä suhtautua vakavasti, koska kehittäjäraadissa on mukana sosiaalipalvelujen asiakkaita, joiden tilanteeseen tämä asenteellisuus vaikuttaa.

Kolmannen sektorin toimijat nostivat Sotkamon sosiaalisiksi ongelmiksi päällimmäisenä asenneilmaston ja toisena yhteisöllisyyden puutteen. Nämä kaksi asiaa liittyvät toisiinsa ja on ymmärrettävää, että nämä ovat tärkeitä juuri tämän haastateltujen ryhmän näkökulmasta. Kolmannen sektorin toiminta on paljolti riippuvainen siitä, kuinka paljon ihmiset haluavat panostaa yhteiseen hyvään. Jos ilmapiiri on ennakkoluuloinen ja kateellinen, koetaan että halutaan mieluummin pitää kiinni omasta yksityisestä hyödystä kuin yhteisesti jaetusta. Toisaalta onnistunut kolmannen sektorin tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntäminen voi lisätä yhteisöllisyyttä.

Kunnallisten päättäjien (poliittisten valtuustoryhmien puheenjohtajien) haastattelussa näkökulma olikin paljon laajempi kuin muissa ryhmissä. Kaikki haastatellut mainitsivat monia kunnan sosiaalisia ongelmia, mutta kunnallisten päättäjien vastauksissa näkyi selvästi enemmän hajontaa. Voi olla, että kunnan asioita edistävien tulee olla laajasti tietoisia siitä, mitä korjaamista kunnan elinoloissa ja mahdollisuuksissa on. Näitä puutteita myös tarkastellaan päätöksenteon pohjaksi hyvin monesta eri näkökulmasta. Tällöin perspektiivi ja asioiden kirjo on laajempi kuin yksittäisellä kuntalaisella.

Tämä myös voi selittää sen, miksi käsitykset eivät kohtaa: toinen puhuu lapsensa päivähoitopaikasta ja toinen päiväkodin rakentamisesta. Käytännössä asian ydin on molemmilla sama, mutta asian kokemuksen taso erilainen.

Myös näkemys palvelujen sähköistämisestä vaihtelee. Kunnalliset päättäjät esittävät sitä ratkaisuksi harvaan asutussa kunnassa, mutta kolmannen sektorin toimijoiden kokemus on, että digitalisointi syrjäyttää ihmisiä palveluista entisestään. On siis vaikea löytää ratkaisuja, jotka olisivat kaikille yhtä hyviä.

Kirjaston vessakirjoitukset

Sotkamon kirjaston vessojen seiniin laitettiin tyhjä paperi, mihin kävijät saivat nimettöminä ja yksityisesti jättää kommenttejaan alussa mainittuihin neljään kysymykseen. Papereita sai täyttää ajalla 1.–30.9.2018. Kommentteja ei tullut kovin paljon ja suuri osa vastauksista ei liittynyt mitenkään aiheeseen. Kaikkiaan vastauksia kysymykseen ”Mikä mättää Sotkamossa?” annettiin 11 kappaletta. Vastauksissa nousi esille kuitenkin samoja huomioita kuin haastatteluissa. Ongelmaksi koetaan eriarvoisuus kirkonkylän ja syrjäalueiden välillä, jota huonot kulkuyhteydet lisäävät. Lisäksi kaivataan matkailua kehittäviä toimenpiteitä, oletettavasti siksi että ne kohentaisivat työllisyyttä.

Korjausehdotuksia näihin kuntalaisten hyvinvointia haittaaviin seikkoihin tuli vain kaksi ja nekään eivät liittyneet aiheisiin. Vastauksissa toivottiin, ettei pakolaisia tulisi Sotkamoon, mutta vastaukset eivät olleet relevantteja kysymyksen kannalta.

Sotkamolaisten hyvinvointia edistäisi asennemuutos: kaivataan myönteisempää asennetta toisten onnistumiseen ja niiden yhteistä jakamista sekä vähemmän kauteutta. Yhteisöllisyyttä myös peräänkuulutettiin, koska sillä on yleistä hyvinvointia edistävää merkitystä. Myös kunnan taloudesta on huolehdittava, koska verotulot tulevat lähivuosina vähenemään eikä kuntaa saa päästää velkaantumaa. Ilmaista ruokaa ja tapahtumia ehdotettiin ja yhteisöllisyyden lisäämisen kannalta ne ovatkin toimivia. Kunnan asuin- ja toimintaympäristön kehittämiseksi tuli runsaammin ehdotuksia, kaikkiaan 12 kappaletta.

Kuva 1. Vessakysely Sotkamon kirjastossa.

Kunnan keskustaan kaivataan enemmän toimintaa ja elämää, mitä voitaisiin edistää toritapahtumilla, musiikilla, elävöittämällä tyhjien liiketilojen ikkunoita (etteivät näyttäisi niin ankeilta) ja lisäämällä torille penkkejä. Myös kylätoimintaa toivottiin ja se onkin todettu yhteisöllisyyden yhdeksi aktivoivaksi tekijäksi Kainuussa.

Vessaseinä-kyselytekniikasta saatiin hyvää kokemusta. Vessat ovat paikkoja, missä ihmiset käyvät ja jossa mielipiteen voi antaa anonymisti. Osaltaan se toimi tässä tarkoituksessa, mutta kaikki annetut vastaukset eivät olleet kysymysten fokuksessa. Tätä tiedonkeruutekniikkaa kannattaisi laajentaa myös muihin paikkoihin, missä ihmisiä liikkuu. Tällainen mahdollisuus mielipiteen ilmaisemiseen yllättävässä paikassa saattaa tavoittaa ja motivoida sellaisiakin kansalaisia, jotka eivät muuten ole halukkaita ottamaan kantaa.

Gallup Sotkamon torilla

Gallup toteutettiin 10.10.2018 Sotkamon torilla yhdessä Sotkamo-lehden kanssa. Gallupissa haasteltiin neljää kuntalaista, kahta miestä ja kahta naista. Kuntalaisten hyvinvointiin kielteisesti vaikuttavia asioita ovat lasten elämän eriarvoistuminen, pienituloisuus ja erilaisten palvelujen puuttuminen tai niiden toimimattomuus – siis hyvin paljon samoja asioita kuin haastatteluaineistosta kävi ilmi. Palvelujen järjestäminen tai joustaminen olisi ratkaisu ja eräs vastaaja korosti vapaaehtoistyön arvoa muun muassa perheiden tukemisessa. Vapaaehtoistyö ja yhteistyö viittaavat yhteisöllisyyteen, mistä moni puhui haastatteluaineistossa.

Gallup: Miten hyvinvointipalvelut toimivat Sotkamossa?

<p>Lasten eriarvoistuminen riipaisee. Pitäisi olla enemmän vapaaehtoistyötä, talkootyötä ja yritysten sponsoriapua lasten harrastustoimintaan.</p>	<p>Pieni eläke ei oikein riitä. Olen käyttänyt 4H:n ruokajaketua ja hakenut kaupista ruokaa illalla alennettuun hintaan.</p>	<p>Neuvolapalvelut toimivat hyvin. Hammashoidossa on liian pitkät jonot. Terveyskeskuksessa saisi olla laajempi aukioloaika.</p>	<p>Kelan palvelut toimivat huonosti. Tarvitaan joustavampaa palvelua, laajempia aukioloaikoja ja penkkejä odotustilaan.</p>
 <p>Susanna Törmäkangas Sotkamo</p>	 <p>Ville Korhonen Sotkamo</p>	 <p>Iida-Mari Korhonen Sotkamo</p>	 <p>Jorma Sirviö Sotkamo</p>

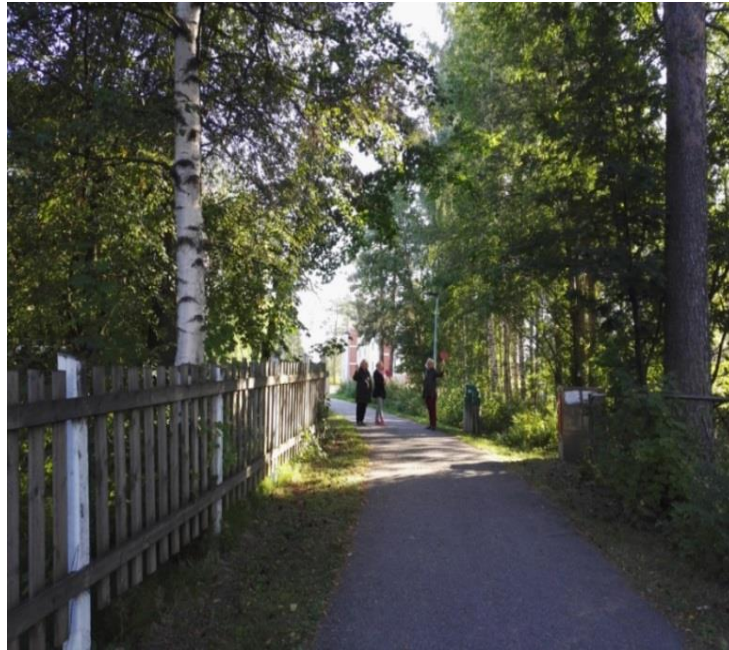
Kuva 2. Gallup kuntakyselystä Sotkamo-lehdessä (12.10.2018).

3.3 Sosiaalityöstä syntynyt tieto

Sotkamon aikuissosiaalityö tuotti pilotissa sosiaalityön toimintakenttään liittyvää tietoa jalkautumisen keinoin. Aikuissosiaalityö on ollut toimistopainotteista ja Sotkamon pilotissa yhtenä uudenlaisena tapana tehdä havaintoja kunnasta ja kuntalaisista kokeiltiin kuntakävelyä.

Kuntakävelyn tavoitteena oli havahduttaa aikuissosiaalityön ammattilaiset ymmärtämään sekä hyvinvointityöhön vaikuttavia toimintaympäristöllisiä tekijöitä että kokemaan käytännössä, mitä merkitsee jalkautuva ja rakenteellinen sosiaalityö.

Sosiaalityöntekijöiden kuntakävely toteutettiin Sotkamon keskustassa 22.8.2019 ja siihen osallistui hanketyöntekijän johdolla yksi sosiaalityöntekijä ja kaksi sosiaaliohjaajaa. Kuntakävelylle osallistuneiden kokemuksista koottiin muistio, jonka sisältöä puretaan seuraavaksi.

Kuva 3. Aikuissosiaalityön työntekijät kuntakävelyllä ”pimeillä kujilla”.

Miltä elämä näyttää Sotkamossa?

Sotkamo on Kainuun vireimpiä kuntia. Kunnassa on suhteellisen hyvin tarjolla palveluja, jotka takaavat hyvän elämän mahdollistumisen. Kunnassa on julkisen ja yksityisen tuottamia sosiaali- ja terveyspalveluita, kouluja ja myös kouluajan ulkopuolista toimintaa. Lisäksi liikunta- ja kulttuuripalveluja on varsin kattavasti tarjolla ja yhteisöllistä toimintaa mahdollistavia olohuoneita kuntalaisten vapaasti käytettävissä kunnan keskustaajamassa. Kauppapalvelutkin ovat melko hyvät. Asunnottomuutta ei juurikaan esiinny, mutta sen sijaan esimerkiksi päihdeongelmat ovat kasvamassa, mikä kertoo kuntalaisten huonovointisuudesta.

Miksi jotkut putoavat keltasta? Voisiko kyse olla asenteellisuudesta, tulisiko toisten huomioimiseen ja osallisuuden vahvistamiseen kiinnittää enemmän huomiota? Työttömyys voi olla yksi selittävä tekijä. TE-hallinnon työpaikkailmoitusten mukaan Sotkamossa on tarjolla työpaikkoja, mutta on olemassa ns. kohtaanto-ongelma, mikä havaittiin myös haastatteluissa. Kouluttamattomille ei ole tarjolla töitä, vapaita työpaikkoja on lähinnä asiantuntijatöihin. Tarvitaan työttömien motivointia koulutusta, työkokeilua ja työn tekemistä kohtaan, mutta samalla tarvitaan kannustavaa ilmapiiriä esimerkiksi työkokeilupaikkoihin. Ennaltaehkäisevää ja asenteisiin liittyvää työtä tulee lisätä.

Miltä kunta näyttää sosiaalityön silmin?

Kuntakävelyllä tuli ilmi, että keskustassa on liikehuoneistoja tyhjillään. Se kertoo palveluiden vähene- misestä tai siirtymisestä kauemmaksi. Esimerkiksi pankkipalveluita ei tarjota enää kuin Osuuspankki. Linja-autoasemalta lähdeittäessä kävellen lukiolle päin on matkalla pieni pimeä metsikkö, johon toi- votaan ”kaunistusta”.

Liikenneyhteydet Sotkamoon ovat Kainuun mittapuun mukaan varsin hyvät. Sotkamo on inhimillisen matkan päässä mm. Kainuun pääkaupungista Kajaanista, jossa on tarjolla laajemmat palvelut ja kul- kemisen jatkoyhteydet; juna-asema ja lentoasema. Toisaalta kaikista heikoimmassa asemassa oleville tuokin matka tuottaa vaikeuksia ja useat heistä tarvitsisivat saattajan/tukihenkilön kaupunkiasioin- tiin. Esimerkiksi poliisiasema ja TE-hallinnon palvelut on siirretty kokonaan Kajaaniin, mikä asettaa kainuulaisia eriarvoiseen asemaan. Juuri nämä palvelut ovat niitä, jotka juoksuttavat työtöntä tai vi- ranomaisten kanssa tekemisiin joutunutta kuntalaista.

Sotkamon vanhusneuvosto (edustus myös aikuissosiaalityöstä) on toteuttanut jo aiemmin noin kaksi vuotta sitten kuntakävelyn. Sen pohjalta on toteutettu jo keskustassa muutostöitä, joissa on huomi- oitu mm. liikuntarajoitteisten esteettömiä kulkumahdollisuuksia palveluihin. Kuntakävelyn aikana oli todettavissa, että kauppoihin on rakennettu rampeja ja asiaan on saatu parannusta.

Kuntakävelyllä havaittiin, että Sotkamossa on myös alueita, jotka edistävät ja ylläpitävät syrjäyty- mistä. Keskustasta löytyi paikkoja, jotka voivat kerätä esimerkiksi päihdeongelmaisia. Ennen linja-au- toasema oli paikka, jonne kokoontui päihteitä käyttäviä. Nyt kokoontuminen tapahtuu yksityisasun- noissa ja myös jossain määrin kesäisin Osuuspankin edessä torilla.

Asumisen ilmiöt ja vaihtoehdot Sotkamossa

Päihteiden käyttäjien ja moniongelmaisten kuntalaisten asuminen on haasteellista ja heitä on asu- tettu muun muassa sellaisiin asuntoihin, joissa on todettu sisäilmaongelmia (Konstankuja). Heidän asumistaan on keskitetty tiettyihin taloihin, mikä aiheuttaa eriytymistä ja ylläpitää syrjäytymistä. Li- säksi heidän asuttamisensa lähekkäin vaarantaa ja haittaa heidän kuntoutumistaan. Yksi keino hallita tätä vaikeasti asutettavien tilannetta on kouluttaa asumisohjaajia heidän tuekseen. Päihteiden suurkuluttajat ja heidän asuttamisensa vaatisi tuettua asumista eikä ongelma-asukkaita pitäisi asut- taa yhteen ryppääseen.

Uudet, toimivat asumisjärjestelyt Sotkamossa edellyttävät esteetöntä rakentamista. Ikääntyneen vä- estön määrä kasvaa ja se tarkoittaa heidän toimintakykynsä huomioimista asuntoja suunniteltaessa. Vanhuksia ja lapsiperheitä voisi asuttaa lähekkäin ja he voisivat olla jopa toistensa seurana, tukena ja apuna. Tällä voitaisiin tukea yhteisöllisyyttä, jolla on ehkäisevää merkitystä asuinalueilla. Esimerkiksi kuvataideopiskelijoita voisi asuttaa edullisemmin kunnan vuokra-asuntoihin ja vastavuoroisesti he voisivat järjestää kuvataidekerhoja talon yhteistiloissa talon asukkaille.

Jalkautuminen ja palvelujen kehittäminen

Ilmeinen ongelma ja kuntalaisten arkea haittaava tekijä on palvelujen karkaaminen Sotkamosta. Asiaa parantaisi, jos TE-hallinnon ja poliisin palveluja saataisiin jalkautumaan kuntaan esimerkiksi kerran viikossa. Työttömien tilannetta auttaisi, jos heille saataisiin kuntaan työttömien asioihin perehtynyt lääkäri sekä psykiatrin palveluja. Jalkautumista ja yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa tulee lisätä, koska se tavoittaa ne, jotka eivät halua tai pysty asioimaan viranomaisten kanssa. Kolmannen sektorin palvelujen kynnyks on matala ja joustava.

Sotkamon sosiaalitoimessa jalkautuminen on liittynyt pääosin kotikäynteihin. Uutta kokemusta on lähdetty hakemaan jalkautumalla kolmannen sektorin toimintaan. Sotkamossa on olemassa kolme erilaista olohuonetoimintaa, joissa on tarjolla erilaisia ryhmätoimintoja. Etenkin asiakkaiden saattaminen kolmannen sektorin tuottamiin palveluihin on juuri sitä työtä, jolla mahdollistetaan asiakkaalle sosiaalisten kontaktien luominen ja osallisuuden lisääntyminen. Myös sosiaalitoimen vastaanotto ja ryhmien vetäminen yhdessä kolmannen sektorin kanssa ovat suunnitelmissa.

Aikuissosiaalityön työntekijöiden haastattelu

Asiakkaiden, kehittäjäraatien, kolmannen sektorin sekä kuntapäättäjien haastattelujen lisäksi, myös Sotkamon kunnan aikuissosiaalityöntekijöitä (3) haastateltiin.

Aikuissosiaalityön näkökulmasta kuntalaisten hyvinvointia heikentävät seuraavat ilmiöt:

1. Päihde- ja mielenterveysongelmat, huumeiden käyttäjien määrä kunnassa lisääntynyt
2. Asiakkaiden sitoutumattomuus palveluihin (ei saada työskentelystä tuloksia aikaan)
3. Etenkin ylisukupolvisuuden seurauksena yksinäisyys, asumisongelmat ja köyhyys
4. Osallisuuden mahdollisuuksien puute etenkin niitä eniten tarvitseville kuten nuorille, työttömille ja ikäihmisille.

Nämä tai näiden kanssa samankaltaiset asiat nousivat esille myös muiden vastaajaryhmien haastatteluissa. Sosiaalityön erityinen haaste on asiakkaiden sitoutumattomuus palveluihin. Se on sekä asiakkaiden että aikuissosiaalityön menetys, koska asiakkaat eivät saa asioitaan ratkaistua eivätkä sosiaalityöntekijät pysty päättämään asiakastyöskentelyä toivottuun lopputulokseen. Seurauksena on todennäköisimmin se, että asiakkaat palaavat takaisin samojen tarpeiden ja ongelmien kanssa. Huomattavaa on, ettei aikuissosiaalityössä mainittu yhteisöllisyyden puutetta tai asenneilmapiiriä ongelmaksi Sotkamossa, vaikka se tuli vahvasti esille muissa ryhmissä. Yhteisöllisyys on sosiaalityön yksi toimintaorientaatio: yhteisöjen kautta asiakkaat voitaisiin tavoittaa paremmin ja myös osallisuuden puutetta voitaisiin korjata.

Ongelmien korjaamisen toimenpide-ehdotukset aikuissosiaalityöstä erosivat hieman muiden haastatteltujen tekemistä ehdotuksista järjestyksensä puolesta. Ensimmäisellä sijalla oli **riittävät resurssit ja lähipalvelut päihde- ja mielenterveysongelmallisille**, kun se muilla vastaajilla oli vasta sijoilla kaksi tai kolme. Tämä kertonee siitä, että sosiaalityössä nähdään konkreettisesti se, mitä palvelujen

vaikea saavutettavuus ja etäännyminen yhä kauemmas merkitsevät juuri niitä eniten tarvitseville. Palvelun tarpeen ollessa suurin ja sen hakemisen edellyttäessä esimerkiksi pitkää asiointimatkaa, asiakkaan voimat eivät riitä tähän ponnistukseen. Avun pitäisi olla saatavissa lähellä ja varsin nopeasti. Vastauksissa myös esitettiin kritiikkiä Kainuun soten palvelujen hankinnan malliin, joka ei vastaa asiakkaiden tarpeisiin.

Palveluihin sitoutumattomuuden korjaamiseksi sosiaalityössä nähdään ratkaisuksi **vahvempi prosessityöskentely**. Näin asiakas saataisiin paremmin ymmärtämään ja havahtumaan hänen itsensä osallistumiseen, sitoutumiseen ja vastuun merkitykseen oman elämänsä hallitsijana. Tämä tarkoittaa myös enemmän aikaa työntekijöille asiakkaan kanssa työskentelyyn.

Kolmannen ongelmakohdan korjaamiskeinona aikuissosiaalityössä nähdään **ehkäisevä työ ja lähituki**. Tämä ratkaisuehdotus on samankaltainen kuin esimerkiksi asiakkaiden esittämä lapsiperheiden arjen sujuvuuden tukeminen tai kuntapäätäjien esittämä perheiden tukeminen ja ehkäisevä työ. Sosiaalityöllä on tartuntapintaa myös muihin kunnan alueella toimiviin tahoihin. Se, että yhteisöllisyys nousi muiden haastateltujen ryhmien kohdalla vahvasti esille, liittyy tähän samaan ilmiöön. Yhteisöllisyys ponnistus pohjana on myös ehkäisevää ja vähentää muun muassa yksinäisyyttä ja auttaa kiinnittymään johonkin.

Ratkaisuksi osallisuuden mahdollisuuksien puutteisiin aikuissosiaalityö esittää **yleistä hyvinvointia tukevia toimintatapoja** kuten tuettuja terveys- ja liikuntapainotteisia, osallisuuden mahdollistavia kohtaamispaikkoja ja toimintaa niihin. Kohderyhminä etusijalla olisivat nuoret, työttömät sekä ikäihmiset, joiden fyysistä ja sosiaalista toimintakykyä voitaisiin näin lisätä. Kaikkien sotkamolaisten yleistä hyvinvointia myös aikuissosiaalityön näkökulmasta lisäksi ennaltaehkäisevä työ kaikissa ikäryhmissä, mutta etenkin erityistä tukea tarvitsevien joukossa. Myös yhteisöllisyyden lisääminen – jota muut haastatellut ryhmät korostivat – ja inhimillisempi asenne-ilmasto lisääisivät hyvinvointia.

Kunnan asuin- ja toimintaympäristön kehittämistoimina sosiaalityö esitti liikunta- ja terveystuella kiertämään syrjäseutuja (hyvinvoinnin yleinen lisääminen), syrjäseutujen asiointikyytejä sekä poliisin ja työvoimapalvelun lähivastaanottopäiviä paikkakunnalle. Ehdotukset ovat samankaltaisia kolmannen sektorin ja kehittäjäraatien esitysten kanssa. Tästä voi heti todeta, että näiden kaikkien tahojen kannattaa yhdistää voimansa asian korjaamiseksi. Usean eri tahon esittämät samanlaiset perustelut korjausehdotuksista saavat ilmeistä painoarvoa.

Yhteenvetona aikuissosiaalityön haastattelusta voi todeta, että siinä tuli ilmi monia rakenteellisen tason haasteita. Näiden ratkaiseminen edellyttää moniammatillista ja -toimijaista yhteistyötä, jota sosiaalityö olisi oikea taho koordinoimaan.

3.4 Mitä aineistosta voi päätellä?

Vastauksista voi päätellä, että Sotkamon kunnan päällimmäiset sosiaaliset ongelmat näyttävät eri vastaajaryhmien näkökulmista katsottuna hyvin samoilta. Työttömyys, köyhyys, palveluiden pirstaloituminen, heikko yhteisöllisyys ja ennakkoluuloinen asenneilmasto nousevat vahvasti esille.

Tämä jo sinällään on hyvä lähtökohta, koska siinä on edellytys korjata asioita yhdessä yhteisen ja jaetun näkemyksen pohjalta. Haastattelujen sisältämät vastaukset ja niiden teemat sijoitettiin alla olevaan nelikenttään, missä esitetään Sotkamon kunnan hyvinvoinnin vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat kerätyn aineiston valossa (kuvio 6).

VAHVUUDET	HEIKKOUEDET
Puhdas luonto Hyvä yhteys Kajaaniin Liikenneyhteydet / julkinen liikenne Matkailu	Työttömyys Työvoiman ja työn kohtaamattomuus Päihde- ja muut riippuvuusongelmat Sopivien työpaikkojen puuttuminen
Työvoimaa tarjolla, koulutettavissa? Viihtyisä asuin ympäristö, kunhan asunnot kun- nollisia Perheiden tukeminen → jäävät kuntaan Halu yhteisöllisyyteen Aktiivinen 3. sektori Kuntakeskuksen suhteellisen hyvät palvelut Liikkuvat palvelut	Kuntalaisten kahtiajakautuminen Syrjäytymisen syveneminen Työikäiset muuttavat pois Syrjäalueet jäävät palveluista paitsi Luontoympäristöstä ei huolehdi
MAHDOLLISUUDET	UHAT

Kuvio 6. Haastatteluvastausten sijoittuminen nelikenttään.

Kuviosta voidaan nähdä, että mahdollisuuksien ja vahvuuksien puoli on kaikesta huolimatta varsin vahva. Vaikka olemassa olevia sosiaalisia ongelmia havaittiin paljon, ne voidaan kuitenkin tiivistää muutamaankin ydinongelmaan. On kuitenkin todettava, että ongelmat kietoutuvat toisiinsa eikä niiden ratkaiseminen ole yksinkertaista.

Monet Sotkamon sosiaalisista ongelmista ovat taustaltaan sellaisia, ettei niitä voida ratkaista pelkästään Sotkamon kunnan omilla toimilla. Valtakunnan tason päätökset vaikuttavat myös Sotkamoon, eikä niiden ratkaisu ole pelkästään kuntapäätäjien käsissä. Kuitenkin haastatteluaineistosta on aistittavissa, että halua toimia kuntalaisten hyvinvoinnin eteen löytyy ja työnjako eri toimijoiden kesken sen toteuttamisessa on mahdollista. Tässä kohdin kaivataan sitä mainittua asenneilmapiirin muuttamista sekä vilpittömää hyvää tahtoa yhteistyöhön.

Kommentteja pilottiaineistosta ja hyvinvointikertomuksesta

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL:n hallinnoiman ESR 5 -linjan Sosiaalisen osallisuuden edistämiseen tähtäävän Sokra-hankkeen tutkijat Varpu Wiens ja Anne Surakka toivat myös tutkija-asiantuntijuudellaan näkemyksiään pilotin työstämisen tueksi. Sotkamon kunnan hyvinvointikertomuksesta (hv-kertomus) he nostivat esille erityisesti mielenterveyteen liittyvät haasteet. Näitä olivat muun muassa psykoosien määrän kasvu, perusterveydenhuollon mielenterveyskäytien määrän lisääntyminen ja mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 16–24-vuotiaiden määrän nousu.

Eri asioita tulisi tarkastella Wiensin ja Surakan mukaan kokonaisuutena. Esimerkkinä tutkijat nostivat esille lastensuojelun tarpeiden taustalla näkyvät lisääntyneet ongelmat sekä palveluiden saatavuuden ja saavutettavuuden, joita tulisi tarkastella yhdessä: vaikuttavatko palvelut ja niiden toimivuus tulevaisuudessa eriarvoisuuteen? Esille nousi myös, että mielenterveysongelmien hoidossa painopisteen tulisi olla enemmän ennaltaehkäisevässä kuin korjaavassa työssä.

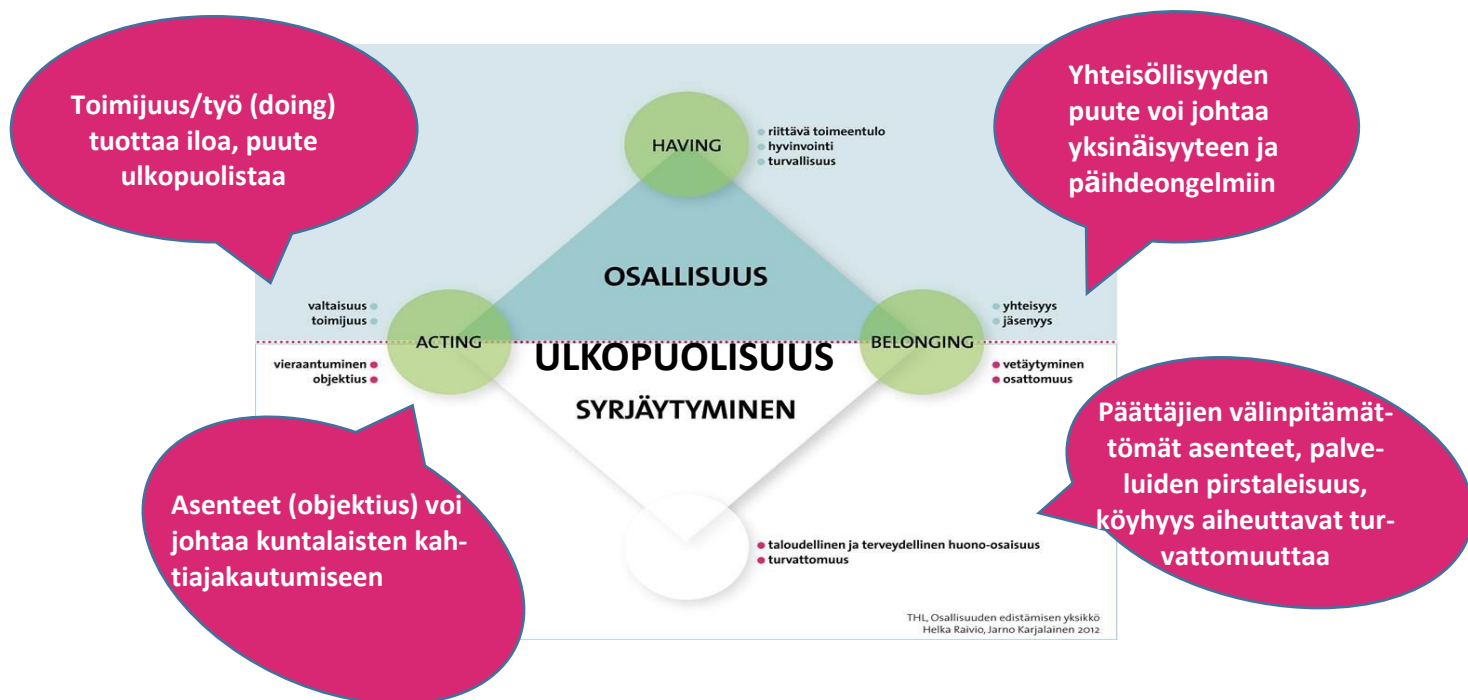
Tutkijat nostivat esille, että hyvinvointikertomuksen painopistealueissa ei ole tuotu selkeästi esille todellisia osallisuutta lisääviä toimia, vaikka osallisuus on yksi mainituista arvoista. Elleivät arvot leikkaa läpi koko kertomuksen, tulee tunne niiden irrallisuudesta. Tärkeä näkökulma on osallisuustyö ja asiakkaiden ottaminen kehittämisen kumppaneiksi. Pilotin vastauksia tutkijat kehottavat tarkastelemaan tarkemmin suhteessa hyvinvointikertomuksen sisältöihin mahdollisia vastaavuuksia etsien. Tutkijat näkevät tärkeänä, että hyvinvointikertomuksessa olisi vahvemmin esillä asiakasnäkökulmaa, johon pilotti osuvasti vastaa. Samalla olisi hyvä tarkastella myös inklusiotyötä, jonka tavoitteena on kiinnittää kansalaisia osallisuuteen ja luoda vaikuttamisen mahdollisuuksia, kehittää sosiaalisen hyvinvoinnin rakenteita yhteisöllisyyden ja kansalaisten yhteenliittymien kautta. Pilotin vastauksien perusteella tutkijat näkevät hyvinvoinnin rakenteista puuttuvan jotain; oli eriarvoistumista, kahtia jakautumista ja kuntalaisia eriarvoistavia päätöksiä. Keskeisinä havaintoina tutkijat nostavat pilotin aineistosta esiin nousseen yhteisöllisyyden puutteen ja yksinäisyyden kokemukset. Niihin tulisi vastata, koska ne ovat yksi osa kuntalaisten mielenterveyttä heikentäviä tekijöitä.

Hyvinvointikertomuksessa oli tutkijoiden mielestä hienoa, että asioita on tarkoitus viedä eteenpäin usealla rintamalla, esimerkkinä tarkastuslautakunnan roolin kehittäminen. Yhteisen vision jakaminen, tiedolla johtaminen ja samaan asiaan pyrkiminen eri hallintokunnissa ja toimielimissä on tärkeää. Pilotin vastausten perusteella tutkijat tuovat esille, että kunnallisia päättäjiä voisi haastaa rohkeammin visioimaan ja sanoittamaan sitä, mitä kohti he haluaisivat kuntaa ja kuntalaisten tilannetta viedä. Pilotin aineistosta piiryy tutkijoiden mukaan hienosti esiin tärkeitä kehittämiskohteita ja se antaa hyviä ehdotuksia yhteiseen, monialaiseen työskentelyyn. Mielenkiintoista heidän mielestään olisi vielä tietää, mitkä asiat ovat auttaneet sotkamolaisia selviytymään ja mahdollistaneet kokemuksen hyvästä elämästä.

Tutkijat ottivat myös kantaa asioiden kirjoittamisen ja puhumisen merkitykseen. Hyvinvointikertomuksessa tutkijat kertovat pariin otteeseen mainitun sen, miten ” Sotkamao *rasittavat* kuitenkin huono-osaisuuden heijastevaikutukset...”. Vaikka tämä voi heidän mukaansa olla taloudellista terminologiaa, oli heille syntynyt tulkinnasta negatiivinen mielikuva ihmisjoukosta, jotka rasittavat kunnan taloutta, mikä puolestaan ei ole hedelmällinen lähtökohta osallisuuden edistämisen ja eriarvoisuuden vähentämisen kannalta.

Pilottiaineistosta nousseita teemoja osallisuuden ja ulkopuolisuuden näkökulmista

Seuraava Raivion ja Karjalaisen (2012) kuvio auttaa hahmottamaan osallisuuden (subjektius) merkityksiä vastaparinsa ulkopuolisuuden (objektius) kontekstissa.

Kuvio 7. Pilottiaineistosta nousseita teemoja osallisuuden ja ulkopuolisuuden näkökulmista (Raivio & Karjalainen 2012, verkkosivun pohjalta muokattu).

Sotkamon rakenteellisen sosiaalityön pilottiaineistossa nousi vahvasti esille osallisuuteen liittyviä teemoja, jotka on nostettu esiin yllä olevassa kuviossa 7. Teemat on esitetty punaisella. Kuvio havainnollistaa myös teemojen syy-seuraussuhteita, jotka ovat ylläpitävät ja edistävät syrjäytymistä. Sen vuoksi yhteisöllisyyden, toisten huomioimisen ja inhimillisyyden huomioon ottamista hyvinvointityössä ei voida vähätellä.

3.5 Mistä löytyy ratkaisuja sotkamolaisten hyvinvoinnin turvaamiseen?

Haastattelut tuottivat kolme päätekijää, joiden merkitys sotkamolaisten arkiselle hyvinvoinnille on suuri. Ensin tulevat **aineelliset tekijät** eli työpaikat ja työmahdollisuudet, jotka vaikuttavat toimeentuloon ja arjen turvaamiseen. Työn puuttuminen vaikeuttaa elämää ja aiheuttaa erilaisia sosiaalisia ongelmia. Työttömyys ja työmarkkinoiden ulkopuolelle jääminen synnyttävät monenlaista ulkopuolisuutta paitsi taloudellisten mahdollisuuksien puuttumisena myös sosiaalisten suhteiden vähenemisenä. Taloudelliset mahdollisuudet ovat hyvinvoinnin kannalta oleellinen tekijä, koska niiden kautta elämänhallinta tulee mahdolliseksi.

Sotkamossa näyttäisi haastattelujen perusteella olevan työvoimareserviä, mutta ei sopivia työpaikkoja. Työttömien osaaminen ei istu tarjolla oleviin tehtäviin, jolloin tarvitaan joko uudelleen koulutautumisen mahdollisuuksia tai toisenlaisia työtilaisuuksia. Myös joustoa työn ja sen tekijän kohtaamiseksi tarvitaan. Oppisopimuskoulutus auttaisi nuoria työelämän alkuun, mutta siihen tarvittaisiin sopivia oppisopimustyöpaikkoja. Kulkuyhteydet vaikuttavat myös työllistymiseen, koska syrjäkyliltä liikkuminen työpaikkaan voi olla hankalaa julkisten yhteyksien puuttuessa.

Työn lisäksi kunnassa koetaan puutetta riittävän kohtuuhintaisista ja kohtuukuntoisista vuokra-asunnoista, jotka voisivat myös houkuttaa muualta tulevia muuttamaan Sotkamoon. Tämä katsottiin haastatteluissa jopa kriittiseksi tekijäksi, jos kunnan matkailuelinkeinoa kehitetään. Matkailun tarjoamat uudet työpaikat houkuttelevat varmasti, mutta ellei tarjolla ole kunnollisia asuntoja, tulijat jäävät muualle.

Haastatteluissa nousi vahvasti esille kielteinen asenneilmapiiri ja yhteisöllisyyden puuttuminen eli **so-siaaliset tekijät**. Sama asia oli nostettu esille hiukan eri tavalla kaikkien muiden paitsi kunnallisten päättäjien vastaajaryhmässä. Negatiivinen asenneilmapiiri koetaan paitsi sosiaalisuuteen yleisesti vaikuttavana, myös yhteisöllisyyttä estävänä. Eri ryhmien kokema yksinäisyys ja osattomuus korjaantuisivat esimerkiksi kylätoiminnan mahdollisuuksia hyödyntämällä, yhteisöllisiä kohtaamispaikkoja järjestämällä ja kolmannen sektorin toimintaa tukemalla. Kolmas sektori toimii aktiivisesti ja joustavasti kuntalaisten yhteistyön edistämiseksi. Näillä kaikilla yhteisöllisyyttä lisäävillä seikoilla on sosiaalisia ongelmia ehkäisevä luonne, koska ne synnyttävät kuntalaisia kannattelevia sosiaalisen tuen verkostoja. Sosiaalityöllä on tässä oma, vahva paikkansa ja sosiaalityön tulisikin jalkautua kuntalaisten kohtaamispaikoille.

Elinympäristöön liittyvät tekijät tuntuvat sotkamolaisten arjessa ja hyvinvoinnin kokemuksissa vahvasti. Haastatteluaineistosta oli mahdollista tulkita, että luonto ja luontokokemukset ovat sotkamolaisille tärkeitä. Luonto halutaan säilyttää puhtaana ja muun muassa hyväkuntoiset asunnot, liikkuminen, luontokokemukset, puhdas vesi ja ilma ovat haastatelluille arvokkaita. Ne koetaan selvästi hyvinvointia lisääviksi tekijöiksi. Palvelujen saavutettavuus on myös hyvinvointitekijä, varsinkin kun niiden puuttuminen koetaan nyt konkreettisesti haasteeksi arjessa.

Palvelujen karkaaminen Sotkamosta Kajaaniin tai vieläkin kauemmas on iso rakenteellinen muutos, joka ei ole pelkästään sotkamolaisten ratkaisujen seurausta. Niihin tuskin voidaan kuntatasolla paljoakaan vaikuttaa, mutta niiden paikallisia vaikutuksia voidaan lievittää.

3.6 Viestintä

Viestintä on osa rakenteellista sosiaalityötä (Tiitinen 2017). Viestinnän tarkoitus on tuoda hallinnosta ja viranomaisnäkökulmasta tehdyt havainnot ja ratkaisut niin sanotusti kansan kielelle. Kuntalaisia kiinnostavat ja heitä koskevat asiat tulee tehdä heille ymmärrettäviksi. Pilottiin liittyen paikallinen Sotkamo-lehti julkaisi seuraavat artikkelit:

31.8.2018 Kysytään siltä, joka tietää

SOTKAMO-LEHTI • Perjantaina 31. elokuuta 2018

6 PUHEENAIHEET

Kysytään siltä, joka tietää

Asiakkaan tiedot ja mielipiteet vaikuttavat jatkossa häntä koskeviin, sosiaalityössä tehtäviin päätöksiin.

Timo Kallonen
sosiaalityöntekijä

Asiakkaat pääsevät vaikuttamaan jatkossa yhä enemmän heitä koskevan aikuissosiaalityön asioihin, palveluihin ja työtapaan. Kykyrynnäkö on koko työntekijän toimintakulttuurin muutos, jossa asiakkaan oma asiantuntemus nostetaan mukaan häntä koskevaan päätöksentekoon.

– Toisin kuin aikaisemmin, nyt asiakas halutaan ottaa mukaan arvioimaan siitä, mikä hänen ongelmakenttässään on keskeistä. Hänet otetaan mukaan omien asiainsa tietäjänä. ISO-SOT-hankkeen projektipäällikkö Timo Hankosalo kertoo.

Vuoden alussa alkaneen ja ensi vuoden loppuun kestävässä Osallistuvan asiakkaan ja vaikuttavan läheisen sosiaalityössä –hankkeen tavoitteena on edistää heikotettujen ihmisten olevien asiakkaiden hyvinvointia ja osallisuutta sekä vähentää ja ennaltaehkäistä huono-osaisuutta ja syrjäytymistä. Sen ytimenä ovat asiakasosallisuus, mutta myös tutkimuskeskeisyys ja tietoon perustuva kehittäminen.

– Tutkimuksessa ja mittareilla selvittämme niitä asioita, joilla pystytään parhaiten auttamaan ihmisiä.

Mäännätään Kainuussa Karhupohjan lähiötalolla vierailtiin Timo Hankosalo saano, että asiakkaiden osallisuutta heitä koskeviin asioihin vahvistetaan myös erilaisilla ryhmätoiminnalla ja ohjauksella sekä mahdollisuudella vaikuttaa niissä. Tärkeää on kouluttaa paikallista tietoa siitä, mikä palvelu olisi tarpeen missään kunnassa.

– Asiakkailla on esimerkiksi paras

asiantuntemus siitä, mitkä ovat alueen sosiaaliset ongelmat, mikä niitä aiheuttaa ja mitä ratkaisuja niihin pitäisi hakea. Työntekijällä ei tää paikallistuntemusta välttämättä ole.

Ehkä hankkeella ei riitä näin isoon muutokseen, mutta olisi hyviä, jos saisimme jotakin alkua aikaan.

Meillellään oleva sosiaalityön muutos vaatii paljon myös työntekijöitä.

– Me vaatii työntekijöiltä sitä, että tunnustaa asiakkaan tasaveroisen tiedon tuottajan. Toinen asia on se, että opittiin luottamaan asiakkaan antamaan tietoon. Pitää pystyä luottamaan valtaa asiakkaalle hänen asiansa osallistuneessa ja palveluun osallistuneessa.

Tähän muutokseen työntekijöitä valmistetaan kokonaisuudessaan alkeissa dialoginen muutoksentekijä-koulutuskeskus. Hankosalo kertoo, että koulutus on tarkoitettu sosiaalityön-

tekijöille ja sosiaalihuoltoajalle. ISO-SOT-hanke jatkuu ensi vuoden loppuun saakka.

– Ehkä hankkeella ei riitä näin isoon muutokseen, mutta olisi hyviä, jos saisimme jotakin alkua aikaan. Vuosi on vielä aikaa työskennellä ja se on aika lyhyt aika, jos mietitään ison kulttuurin muuttamista.

Mahdollisuudet muutokseen ovat kuitenkin Timo Hankosalon mukaan nyt erittäin hyvät, kun toimintatutkimuskeskusten käsittely siirtyi kunnilla. Heikotettujen ihmisten kulttuurin muuttamista.

– Mahdollisuudet muutokseen ovat kuitenkin Timo Hankosalon mukaan nyt erittäin hyvät, kun toimintatutkimuskeskusten käsittely siirtyi kunnilla. Heikotettujen ihmisten kulttuurin muuttamista.

– Se vapautti työntekijä ja auttoi lähemmäs työhön sosiaalityön arvoista ja etukästä eikä hallintoyhtiö kerään näkemystä. Hallintoyhtiö kerää muutusta nopeasti asiakkaiden kohtaamisen tapaa, jos talousasiat käsittelevät vie aikaa ihmisen kohtaamisessa.

Hankkeen tulokset alkavat hahmottua vasta myöhemmin, mutta aikaisempien kokemusten perusteella Timo Hankosalo tietää, että sosiaalityössä keskeisiä asioita ovat ihmisten kuunteleminen ja tuen vieminen heidän arkeensa.

– Jos henkilö on työn ja kouluikäisen ohjelmalla, häntä autetaan paljon, että on olemassa jokin paikka, johon mennä. Eräs asiakas sanoksin, että jos ei ole mitään tekemistä, alkoi helposti juomaan. Hankosalo saano ja viittaa lähiötaloon kateisien paikkoihin.

Hanketta hallinnoivan H3-Saon sosiaalityön osastokeskukseen (ISO) ohjella sitinä ovat mukana myös Kainuun sosiaali- ja terveyslaitoksen kuntayhtymä, H3-Saon sairaanhoitopiiri kuntayhtymä sekä Pieksämäen kaupunki.

7.9.2018 Tavoitteena sosiaalisesti kestävä Kainuu

SOTKAMO-LEHTI • Perjantaina 7. syyskuuta 2018

6 PUHEENAIHEET

Tavoitteena sosiaalisesti kestävä Kainuu

Asiakaskyselyillä ja haastatteluilla haetaan mielipiteitä aikuissosiaalityön kehittämiseen. Mukana tuodaan mittarit, jotka auttavat kohdentamaan varat tehokkaammin.

Asiakas on päättänyt ottaa välikäden ohittamalla, ISO-SOT-hankkeen Kainuun lähiötalolla toimijalla Anne Talva kertoo.

Pöytälaulu

– Isohan kukaan ei ole vielä kukaan ehtinyt ottaa vastaan, vaan talouslaitoksen henkilökunta on ollut mukana. – Kukaan ei ollut vielä kukaan ehtinyt ottaa vastaan, vaan talouslaitoksen henkilökunta on ollut mukana.

Asiakaskysely on mukainen. Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä. – Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä.

Asiakaskysely on mukainen. Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä. – Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä.

Asiakaskysely on mukainen. Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä. – Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä.

Asiakaskysely on mukainen. Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä. – Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä.

Asiakaskysely on mukainen. Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä. – Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä.

Asiakaskysely on mukainen. Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä. – Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä.

Asiakaskysely on mukainen. Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä. – Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä.

Asiakaskysely on mukainen. Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä. – Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä.

Asiakaskysely on mukainen. Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä. – Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä.

Asiakaskysely on mukainen. Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä. – Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä.

Asiakaskysely on mukainen. Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä. – Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä.

Asiakaskysely on mukainen. Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä. – Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä.

Asiakaskysely on mukainen. Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä. – Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä.

Asiakaskysely on mukainen. Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä. – Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä.

Asiakaskysely on mukainen. Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä. – Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä.

Asiakaskysely on mukainen. Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä. – Aiempiin kyselyihin verrattuna on ollut mukana enemmän ihmisiä.

TIIVISTE:

– Kainuun aikuissosiaalityön palvelut sosiaalisesti kestäväksi.

– Kainuun aikuissosiaalityön palvelut sosiaalisesti kestäväksi.

– Kainuun aikuissosiaalityön palvelut sosiaalisesti kestäväksi.

– Kainuun aikuissosiaalityön palvelut sosiaalisesti kestäväksi.

– Kainuun aikuissosiaalityön palvelut sosiaalisesti kestäväksi.

– Kainuun aikuissosiaalityön palvelut sosiaalisesti kestäväksi.

– Kainuun aikuissosiaalityön palvelut sosiaalisesti kestäväksi.

– Kainuun aikuissosiaalityön palvelut sosiaalisesti kestäväksi.

– Kainuun aikuissosiaalityön palvelut sosiaalisesti kestäväksi.

– Kainuun aikuissosiaalityön palvelut sosiaalisesti kestäväksi.

– Kainuun aikuissosiaalityön palvelut sosiaalisesti kestäväksi.

– Kainuun aikuissosiaalityön palvelut sosiaalisesti kestäväksi.

– Kainuun aikuissosiaalityön palvelut sosiaalisesti kestäväksi.

– Kainuun aikuissosiaalityön palvelut sosiaalisesti kestäväksi.

– Kainuun aikuissosiaalityön palvelut sosiaalisesti kestäväksi.

– Kainuun aikuissosiaalityön palvelut sosiaalisesti kestäväksi.

– Kainuun aikuissosiaalityön palvelut sosiaalisesti kestäväksi.

– Kainuun aikuissosiaalityön palvelut sosiaalisesti kestäväksi.

– Kainuun aikuissosiaalityön palvelut sosiaalisesti kestäväksi.

12.10.2018 lehdessä julkaistiin samanaikaisesti kuntalaisille torilla tehdystä gallup-kyselystä ja kunnanvaltuuston ryhmäpuheenjohtajien haastattelut. Julkaisu oli tuon päivän pääkirjoitus.

8 PUHEENAIIHEET

Mikä mättää Sotkamossa?

Eväitä rakenteelliseen sosiaalityöhön on esityä haastattelun ja asiakaskyselyn. Jatkoa edellisellä aukeamalla.

Töitä tehdään liikaa toimistosta käsin

Tyyne Mäkelä, kirkkoyhteisön puheenjohtaja

Tuensaara on ollut tällä viikolla. Tullaanhan joulukuun ja tammikuun valmistautumista on jo aloitettu. Puheenaikoina on ollut kirkkojen ja seurakuntien puheenaikoina. Puheenaikoina on ollut kirkkojen ja seurakuntien puheenaikoina. Puheenaikoina on ollut kirkkojen ja seurakuntien puheenaikoina. Puheenaikoina on ollut kirkkojen ja seurakuntien puheenaikoina.

... (continued from previous page)

Sosiaaliset ongelmat kiinnittyvät toimitettomuuteen

Vesa Toivanen, sosiaalisen toiminnasta vastaava johtaja

Sosiaalinen toiminta on ollut tällä viikolla. Sosiaalinen toiminta on ollut tällä viikolla. Sosiaalinen toiminta on ollut tällä viikolla. Sosiaalinen toiminta on ollut tällä viikolla. Sosiaalinen toiminta on ollut tällä viikolla. Sosiaalinen toiminta on ollut tällä viikolla.

Kolumni Pekka Laasila

Virvimäällä ilman asetta

Virvimäällä ilman asetta. Virvimäällä ilman asetta. Virvimäällä ilman asetta. Virvimäällä ilman asetta. Virvimäällä ilman asetta. Virvimäällä ilman asetta. Virvimäällä ilman asetta. Virvimäällä ilman asetta. Virvimäällä ilman asetta.

Pääkirjoitus 12.10.2018

Kyselyllä eväitä hyvinvoinnin kehittämiseen

Kyselyllä eväitä hyvinvoinnin kehittämiseen. Kyselyllä eväitä hyvinvoinnin kehittämiseen. Kyselyllä eväitä hyvinvoinnin kehittämiseen. Kyselyllä eväitä hyvinvoinnin kehittämiseen. Kyselyllä eväitä hyvinvoinnin kehittämiseen. Kyselyllä eväitä hyvinvoinnin kehittämiseen. Kyselyllä eväitä hyvinvoinnin kehittämiseen.

Gallup: Miten hyvinvointipalvelut toimivat Sotkamossa?

Gallup results showing how well-being services work in Sotkamos. Includes charts and text: 'Läisten enemmistö vastasi, että palvelut toimivat hyvin.' 'Kukaan ei ollut tyytymättömiä...' 'Kukaan ei ollut tyytymättömiä...' 'Kukaan ei ollut tyytymättömiä...'

Niik valvottaa arpeiluttua kantamien hyvinvointia

Tyyne Mäkelä, kirkkoyhteisön puheenjohtaja

Niik valvottaa arpeiluttua kantamien hyvinvointia. Niik valvottaa arpeiluttua kantamien hyvinvointia. Niik valvottaa arpeiluttua kantamien hyvinvointia. Niik valvottaa arpeiluttua kantamien hyvinvointia. Niik valvottaa arpeiluttua kantamien hyvinvointia.

... (continued from previous page)

Niik valvottaa arpeiluttua kantamien hyvinvointia

Vesa Toivanen, sosiaalisen toiminnasta vastaava johtaja

Niik valvottaa arpeiluttua kantamien hyvinvointia

Vesa Toivanen, sosiaalisen toiminnasta vastaava johtaja

Gallup: Miten hyvinvointipalvelut toimivat Sotkamossa?

Gallup results showing how well-being services work in Sotkamos. Includes charts and text: 'Läisten enemmistö vastasi, että palvelut toimivat hyvin.' 'Kukaan ei ollut tyytymättömiä...' 'Kukaan ei ollut tyytymättömiä...'

6 PUHEENAIIHEET

Mikä mättää Sotkamossa?

Eväitä rakenteelliseen sosiaalityöhön on esityä haastattelun ja asiakaskyselyn. Yksi haastattelijan ryhmä oli kunnanvaltuuston poliittisten ryhmien puheenjohtajat.

Pekka Laasila

Sotkamossa on ollut tällä viikolla. Sotkamossa on ollut tällä viikolla. Sotkamossa on ollut tällä viikolla. Sotkamossa on ollut tällä viikolla. Sotkamossa on ollut tällä viikolla.

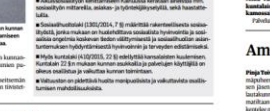
... (continued from previous page)

Niik valvottaa arpeiluttua kantamien hyvinvointia

Vesa Toivanen, sosiaalisen toiminnasta vastaava johtaja

Niik valvottaa arpeiluttua kantamien hyvinvointia

Vesa Toivanen, sosiaalisen toiminnasta vastaava johtaja

6 PUHEENAIIHEET

Mikä mättää Sotkamossa?

Eväitä rakenteelliseen sosiaalityöhön on esityä haastattelun ja asiakaskyselyn. Yksi haastattelijan ryhmä oli kunnanvaltuuston poliittisten ryhmien puheenjohtajat.

Pekka Laasila

Sotkamossa on ollut tällä viikolla. Sotkamossa on ollut tällä viikolla. Sotkamossa on ollut tällä viikolla. Sotkamossa on ollut tällä viikolla. Sotkamossa on ollut tällä viikolla.

... (continued from previous page)

Niik valvottaa arpeiluttua kantamien hyvinvointia

Vesa Toivanen, sosiaalisen toiminnasta vastaava johtaja

Niik valvottaa arpeiluttua kantamien hyvinvointia

Vesa Toivanen, sosiaalisen toiminnasta vastaava johtaja

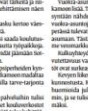
Lisää toisen asteen koulutuspaikkoja

Hanne Korhonen, Perunsaannon johtaja

Lisää toisen asteen koulutuspaikkoja. Lisää toisen asteen koulutuspaikkoja. Lisää toisen asteen koulutuspaikkoja. Lisää toisen asteen koulutuspaikkoja. Lisää toisen asteen koulutuspaikkoja.

... (continued from previous page)

Vesa Toivanen, sosiaalisen toiminnasta vastaava johtaja

... (continued from previous page)

Vesa Toivanen, sosiaalisen toiminnasta vastaava johtaja

... (continued from previous page)

4 Jatkotoimenpiteet

4.1 Tulosten hyödyntäminen

Rakenteellisella sosiaalityöllä tuotettua tietoa voidaan hyödyntää osana toiminnan suunnittelua ja päätöksentekoa eri foorumeissa. Parasta on kuitenkin se, että viime kädessä tästä kaikesta – koulutuksesta, tutkimuksesta ja osaamisen vahvistamisesta – hyötyvät sosiaalityön asiakkaat kuljettaessa kohti ”sosiaalisesti kestävää Kainuuta”.

Sotkamon kokeilun pohjalta huomioitavia asioita:

- Mitä tietoa tarvitaan? Mitä ongelmia ratkaistaan?
- Kuka tiedon tuottaa?
- Miten tieto käsitellään ja miten siitä päätetään? Kuka päättää?
- Lopputuloksesta tiedottaminen kuntalaisille
 - o Tuleeko sosiaalityöntekijöiltä näkemystä siitä, missä voisivat toimia omalta osaltaan?
 - o Miten kansalaisten verkostot voisivat tätä tukea?
 - o Miten kansalaiset voisivat itse toimia asian hyväksi?

Myös suojaaviin tekijöihin tulee panostaa niitä vahvistaen (Kouluterveyskysely 2017, dia 61). Aikuis-sosiaalityöhön voidaan peilata samoja suojaavia tekijöitä ja panostaa niihin:

- perheen, työn ja ystäväpiirin hyvät ihmissuhteet
- positiivinen elin-, työ- tai sosiaalinen ympäristö
- myönteiset kaverisuhteet
- yhteisöllisyys.

4.2 Kainuun aikuissosiaalityön rakenteellisen sosiaalityön konstruointi

Kainuun aikuissosiaalityölle ehdotetaan perustettavaksi työryhmä, johon kuuluvat kaikki alueen sosiaalityöntekijät. Työryhmän tarkoituksena ja tavoitteena on huolehtia yhdessä johdon kanssa rakenteellisen sosiaalityön työprosessista (kts. luku 1), jossa toteutetaan käytäntötutkimusta.

Tiedon tuotanto käytäntötutkimuksessa

Seuraavassa kuviossa 8. on kuvattu rakenteellisen sosiaalityön tiedon tuotannon rakentuminen.

Kuvio 8. Rakenteellisen sosiaalityön tiedon tuotanto (Tuikka 2018).

Käytäntötutkimuksella kerätään tietoa rakenteellisen sosiaalityön pohjaksi muun muassa asiakasprosesseista, jalkautumisista ja kuullaan asiakkaita perustamalla muun muassa kehittäjäraateja. Vastuualuepäällikkö/kehittäjäsosiaalityöntekijä/tiimivetäjä(t) tuovat tuoreinta tilastotietoa yhteisen rakenteellisen sosiaalityön työryhmän tarkasteltavaksi.

Työryhmä voi konsultoida tai kutsua avuksi tilastotiedon tulosten suunnittelu-, toteutus- ja/tai arviointivaiheessa myös muita asiantuntijoita, esimerkiksi kehittäjäasiakkaita ja heidän läheisiään, yhteistyökumppaneita sosiaalihuollon muilta osa-alueilta (esim. lastensuojelu, vammaispalvelut, vanhustyö), työvoimahallinnosta, terveydenhuollosta, kotipalvelusta, asuntotoimistosta, riippuvuus- ja mielenterveysyksiköistä, kolmannelta sektorilta, diakoniatyöstä, poliisista, etsivän nuorisotoimen palveluista ja yleensäkin edustajia hankkeista, jotka kiinnittyvät käsiteltävään asiaan. Kerätty aineisto analysoidaan ja peilataan aineistosta esille nousseita teemoja tilastotietoon, etsitään mahdollisia syyseuraussuhteita ja tehdään johtopäätöksiä jatkotoimenpide-ehdotuksiksi. Työryhmä tuottaa vuosittain sosiaalisen raportin, josta kerrotaan tarkemmin jäljempänä.

Jokaisella kunnalla on omat haasteensa ja vahvuutensa, jonka vuoksi Sotkamon pilottia ei voida täydellisesti mallintaa muihin kuntiin. Nyt esitettyä mallia tulee siksi soveltaa paikkakuntaakohtaiset tarpeet huomioiden. Tiedon tuotannon keskiössä ovat työntekijät ja asiakkaat.

ISO SOS -hankkeen aikana on otettu käyttöön vaikuttavuutta arvioivia mittareita, mutta niistä saatua tietoa ei rakenteellisen sosiaalityön pilotin aikana ollut vielä käytössä. Asiakasprosesseissa mittareilla tuotetut vaikuttavuustiedot tulevat jatkossa olemaan osa rakenteellisen sosiaalityön tiedon tuotantoa. Kerättävän tiedon merkitystä ja sen hyödyntämistä käytännössä tulee pohtia jatkossa työtä kehitettäessä.

Tässä muutamia hyvinvointi- ja tilastotietopankkeja:

- **Sokra-hankkeen** tutkimuksissa kootaan osallisuuden edistämiseen liittyvää tietoa ja tuodaan sitä käyttökelpoiseen muotoon osallisuutta edistävän kehittämistyön tueksi.
- **Sotkanet-palvelusta** löytyy monien muiden indikaattoreiden ohella päihdehaittoja tai terveysongelmia ennustavat indikaattoripankit.
- **Kouluterveystietoa THL:n tilastoista.**
- **Me-säätiön Syrjässä-työkalu** on tilastoja kokoava visuaalinen työkalu.
- **TEM laatii tilastoja työ- ja elinkeinotoimistojen (TE-toimisto) asiakkaista:** TE-toimistoihin ilmoittautuneista työnhakijoista ja työnantajien TE-toimistoihin ilmoittamista avoimista työpaikoista sekä lisäksi työvoimapolitiittisista palveluista, joilla työnhakijoiden työllistymistä pyritään edistämään.
- **Kunnan hyvinvointikertomuksessa** on nostettu esiin paikkakuntakuntaisia tietoja.

Sosiaalinen raportti ja viestintä

Rakenteellisen sosiaalityön tiedon tuotannosta tuotetaan myös ISO SOS Kainuun osahankkeen toimintasuunnitelman mukaisesti sosiaalinen raportti. Tällaista mallia on toteuttanut muun muassa Helsingin kaupunki, josta tehdään mallinnus Kainuun tarpeisiin. Raportissa kuuluu asiakkaan ääni ja se sisältää sellaista tietoa, joka liittyy asiakkaan sosiaaliseen hyvinvointiin, sosiaalisiin ongelmiin, heidän tarpeisiinsa ja palvelujen toimivuuteen. Tietoa välitetään päätöksentekijöille, kuntalaisille, virkamiehille ja poliitikoille. Tiedon esiin tuominen ja ilmiöiden näkyväksi tekeminen mahdollistavat keskustelun ja asioiden sekä palveluiden muuttamisen ja kehittämisen. Raportti viedään kunnan hyvinvoinnin ja terveyden (HYTE) edistämisen lautakuntaan käsiteltäväksi ja hyödynnettäväksi kehitettäessä kuntalaisten hyvinvointia edistäviä palveluita.

Sosiaalihuoltolain myötä Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon aikuissosiaalityössä halutaan, että sosiaalisesta raportoinnista tulee osa asiakastyöntekijöiden perustyötä ja että tiedon kerääminen ja tuottaminen ovat systemaattista. Tiedon hyödyntäminen kytketään johtamisen rakenteisiin niin, että sitä käytetään myös oman viraston lisäksi kuntatasolla.

Tiedottamisesta toimintaan

Tilastoihin pohjautuvista tuloksista ja/tai valituista painopisteistä tiedotetaan aikuissosiaalityön työntekijöitä. Työntekijät ovat osallisina ja mukana jatkotyöstämässä suunnitelmaa ja toteuttamassa sitä.

Viestintä

Opetellaan kirjoittamisen kulttuuri, jonka kautta viemme julkisuuteen tietoa yhteiskunnassa tai yksilötasolla esiintyvistä epäkohdista, mutta myös onnistumisista. Otetaan kuntalaiset mukaan viestitykseen; yhteiset kirjoitukset ja mahdollisuus muun muassa yhteisöreportteritoimintaan. Viestinnän areenoita käytetään monipuolisesti; blogit eri toimijoiden sivuilla, paikallislehdet, sosiaalinen media yms. Järjestetään myös tiedotustilaisuuksia, joissa voidaan kertoa Sotkamon rakenteellisessa sosiaalityössä tunnistetuista asioista.

Asiasta enemmän Laura Tiitisen (2017) videossa Media erityisesti rakenteellisen sosiaalityön välineenä.³

Tuloksena syntyy Kainuun soten rakenteellisen sosiaalityön malli, kainuulainen tapa toimia muotoutuu prosessina (katso luku 2 ja seuraava kuvio 9). Turun kaupunki on tuottanut prosessimallin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntämiseksi osana koulujen ja oppilaitosten arkea.⁴ Mallissa on hyödynnettäviä elementtejä myös kainuulaisen geneerisen mallin rakentamiseksi.

4.3 Kainuun soten rakenteellisen sosiaalityön geneerinen malli

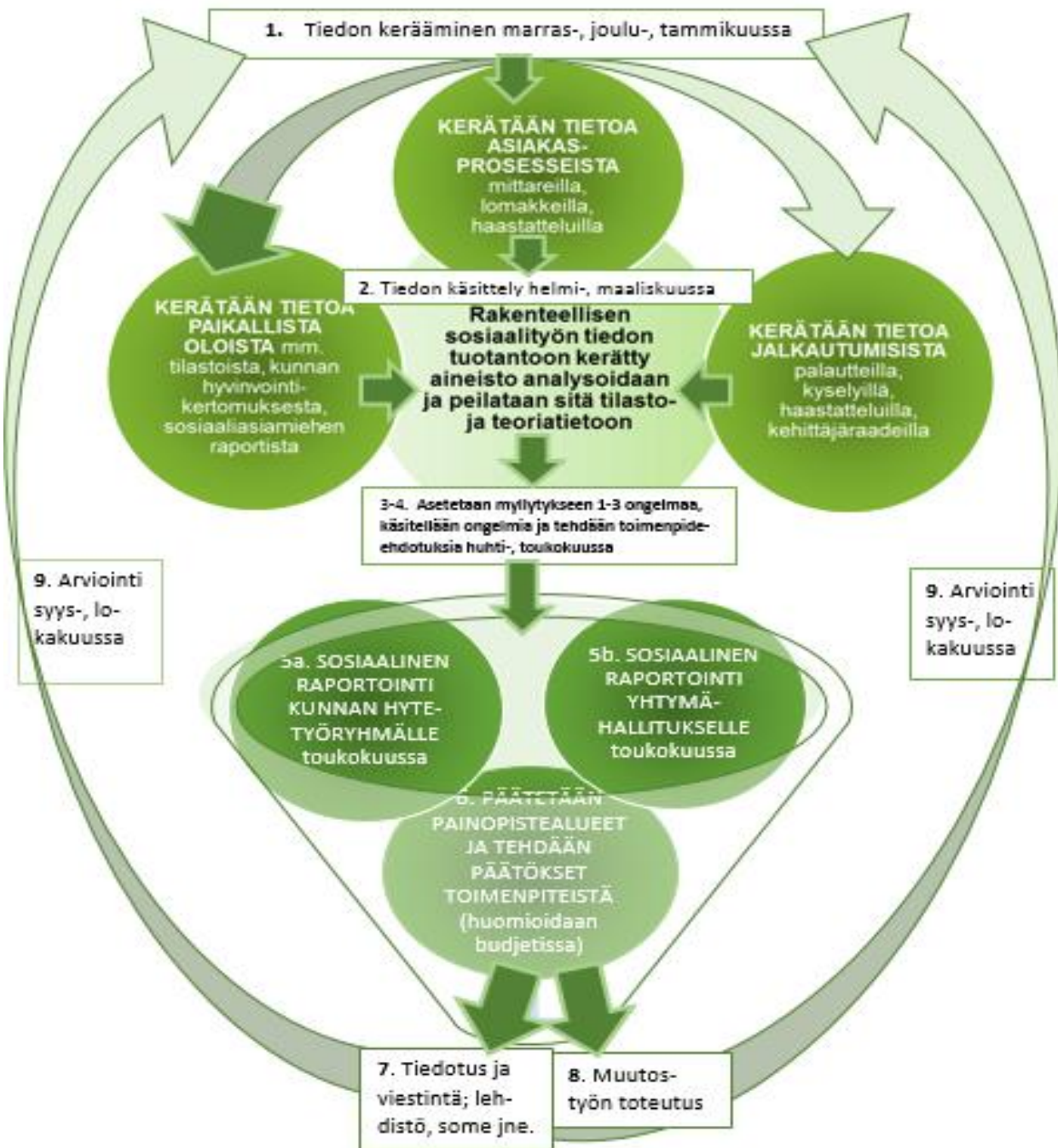
ISO SOS Kainuun osahankkeen kehittämisosion yksi kehittämistehtävä on kuvata rakenteellisen sosiaalityön geneerinen malli sosiaalityön käyttöön. Geneerisellä mallilla tarkoitetaan yleisluontoista, yleistettävää, siirrettävissä olevaa. Geneeriset taidot tarkoittavat yleisiä työelämävalmiuksia, joita ovat esimerkiksi kriittisen ajattelun taidot, vuorovaikutustaidot, teoreettisen tiedon soveltaminen käytäntöön, tiedon jäsentäminen ja uusien ideoiden kehittäminen.

Valmista sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön rakenteellisen sosiaalityön geneeristä mallia ei ollut käytettävissä kehittämistyön aikana. Hankkeessa kehitetyssä mallissa halutaan yhdistää osaamisen tasot; perus-, erityis- ja syventävä erityisosaaminen sekä ekspansiivinen oppiminen (sellaisen oppiminen, jota ei vielä ole) sekä rakenteellisen sosiaalityön osa-alueet yhteen kokonaisuuteen.

Malli sisältää myös vuosikellon, jossa aikataulut pohjautuu budjetin laadinnan aikataulutuksen huomiointiin. Näin muutostyön kohteena olevia toimenpide-ehdotuksia voidaan vahvemman, tarvittaessa ostopalveluina. Malli kokonaisuudessaan on kuvattu kuviossa 9.

³ <https://www.youtube.com/watch?v=9b1o2Xw-d7Y>. (Viitattu 17.12.2018).

⁴ https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/flexi_2018_.pdf

Kuvio 9. Rakenteellisen sosiaalityön geneerinen malli sisältäen vuosikellon (Tuikka 2018).

Edellä oleva rakenteellisen sosiaalityön geneerinen malli sisältää vuoden aikana toteuttavat tehtäväalueet seuraavasti:

1. Tiedon kerääminen toteutetaan marras-, joulu-, tammikuussa.
2. Tiedon käsittely toteutetaan helmi-, maaliskuussa.
3. 1–3 ongelmaa asetetaan myllytykseen huhti-, toukokuussa.

4. Samoin ongelmien käsittely ja toimenpide-ehdotukset toteutetaan huhti-, toukokuussa. Kuka vastaa esittelystä? Tämä vaihe on merkityksellinen sosiaalityölle; pystyykö sosiaalityö tuottamaan ratkaisevia vaihtoehtoja?
- 5a. Raportointi kunnan HYTE-työryhmälle toukokuun loppuun mennessä ennen budjetin laadintaa.
- 5b. Raportointi yhtymähallitukselle samoin kuin edellä toukokuun loppuun mennessä.
6. Päätetään painopistealueet ja tehdään päätökset toimenpiteistä toukokuun loppuun mennessä, jotta mahdolliset toimenpide-ehdotukset ovat tulevan kauden budjettikäsittelyssä.
7. Viestintä toimenpiteistä, muut julkaisut; lehdistö, some
8. Muutostyön toimeenpano ja toteutus
9. Ennen seuraavan tiedon keräämistä aloittamista arvioidaan tukitoimien ym. vaikuttavuuden onnistumista syys-, lokakuussa. Tällöin voidaan tarkentaa tiedonkeruuta. Päätettävä kenen vastuulla arviointi on? Esimerkiksi aikuissosiaalityössä rakenteellisen sosiaalityön työryhmän vastuulla.

5. Lopuksi

ISO SOS Kainuun osahankkeen Sotkamossa toteutettu pilotti tuotti yhdenlaisen mallin rakenteellisesta sosiaalityöstä. Pilottia jatketaan syksyllä 2019 keräämällä tietoa Sotkamon aikuissosiaalityön asiakasasiakirjojen palvelutarpeen arvioista. Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollossa ei vastaavaa laista tiedon keruuta ja hyödyntämistä ei aiemmin ole toteutettu, vaan sitä on tehty satunnaisesti. Kehittämistyön yhtenä tavoitteena on systematisoida sosiaalinen raportointi ja rakenteellinen sosiaalityö niin, että siitä tulisi säännöllisesti käytetty työkäytäntö.

Erittäin positiivista on se, että sosiaalinen raportointi kiinnostaa poliitikkoja. Tiedosta on vähän hyötyä, jos sitä ei hyödynnetä päätöksenteossa. Toivottavaa on, että sosiaalisen raportoinnin tuottama tieto saadaan vietyä kuntien HYTE-työryhmiin ja yhtymähallitukselle muutostyön tueksi. Tiedolla on mahdollisuus vahvistaa oikeudenmukaisuutta ja parantaa hyvinvointia. Sosiaalisen raportoinnin tarkoituksena on nostaa esiin sellaisia ongelmia, jotka eivät ole helposti ratkaistavissa. On kuitenkin tärkeää tuoda esiin myös se, että ongelmien lisäksi asiakkaiden kanssa tehtävä työ koetaan tärkeäksi ja vaikuttavaksi. Asiakkaiden tilanteisiin pystytään vaikuttamaan ja heitä pystytään auttamaan.

Sosiaalisen raportoinnin mahdollistama, arkityössä tapahtuva tiedon muodostaminen ja sen rinnalle nostettu tutkimustieto luovat uudenlaisen mahdollisuuden asiakkaiden arjen ongelmien näkyväksi tekemiselle sekä heitä motivoivien palvelujen kehittämistarpeiden paikantamiselle. Uudenlainen työorientaatio antaa myös lisäarvoa työntekijöiden tekemälle työlle.

Rakenteellisen sosiaalityön toteuttamisen kannalta tämä pilotointi saattaa onnistuessaan luoda uudenlaisia avauksia sosiaalityön tiedonmuodostukselle ja tiedolla johtamiselle. Myös tiedon liittämistä kuntien terveys- ja hyvinvointiraportointiin kehitetään. Välittämällä paikallista tietoa sosiaalisista ilmiöistä ja asiakkaiden tilanteista voidaan vaikuttaa kansalaisten niitä koskevaan ymmärryksen lisääntymiseen sekä poliittiseen päätöksentekoon (Pohjola et.al, 2014).

LÄHTEET

- Alila, Antti Alila, Kari Gröhn, Ilari Keso, Raija Volk (2011) Sosiaalisen kestävyuden käsite ja mallintaminen. STM:n raportteja ja muistioita 2011: 1. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/73333/URN%3ANBN%3Afi-fe201504224532.pdf?sequence=1>. Viitattu 18.12.2018.
- Antola, Päivikki (2013) Suorittaja kuolee elävältä. Näkökulma. Aamulehti 1.3.2013.
- Era, Taina (2013) Osallisuus – oikeutta vai pakkoa? (toim.) https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64153/JAMKJULKAISUJA1562013_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y Viitattu 18.12.2018.
- Heinonen, Jari (2014) Rakenteellinen sosiaalityö muutoksessa ja muuttajana. Teoksessa Anneli Pohjola, Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. Kuopio: UniPress, 37–63.
- Hokkanen, Liisa (2014) Autetuksi tuleminen Valtaistavan sosiaalisen asianajon edellyttämät toimitukset. Väitöskirja. Lapin yliopisto, Rovaniemi. [file:///C:/Users/annem/Downloads/Hokkanen ActaE%20145pdfA.pdf](file:///C:/Users/annem/Downloads/Hokkanen_ActaE%20145pdfA.pdf). Viitattu 5.1.2019.
- Hussi, Taina (2005) Sosiaalinen raportointi tiedon rakentajana. Soccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja 4/2005. Helsingin kaupunki: Digipaino
- Kairala, Maarit, Lähteinen, Sanna & Tiitinen, Laura (2012) Rakenteellisen sosiaalityön osaaminen sosiaalityön opetuksen käytäntöyhteydessä. Teoksessa Tuohino, Noora, Pohjola, Anneli & Suonio Mari. Sosiaalityön käytännönopetus liikkeessä (toim). <https://www.sosnet.fi/loa-der.aspx?id=64b15976-1b21-4e9d-9ae7-a4c60543ea88>. Viitattu 5.11.2018.
- Kananoja, Aulikki & Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (toim.) (2011) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma.
- Lyly, Auri (2016) Sosiaalinen raportointi asiakastiedon tuottajana. Esimerkkinä aikuissosiaalityö ja lastensuojelu. Tutkimuksia ja raportteja 2 / 2016. Helsinki: Helsingin kaupunki, Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. <https://www.hel.fi/static/sote/hankkeet/sosiaalinen-raportointi-asiakastiedon-tuottajana.pdf>. Viitattu 17.12.2018.
- Mikkonen, Juha (2015) Terveyden ja tasa-arvon tulevaisuus. Demos-Helsinki, Helsinki. <https://www.demoshelsinki.fi/julkaisut/terveyden-tasa-arvon-tulevaisuus/> Viitattu 17.12.2018.
- Mullaly, Bob (2007) The new structural social work, Oxford University Press.
- Muotka, Henri (2013) RAKENTEELLINEN SOSIAALITYÖ – joko nyt olisi aika? Käsiteanalyttinen kirjallisuuskatsaus rakenteelliseen sosiaalityöhön Suomessa. Pro gradu -tutkimus. http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20130434/urn_nbn_fi_uef-20130434.pdf Viitattu 17.12.2018.

Närhi, Kati (2017) Rakenteellinen sosiaalityö osaksi asiakastyötä. <https://docplayer.fi/58224046-Rakenteellinen-sosiaalityo-osaksi-asiakastyota-kati-narhi-jyvaskylan-yliopisto-social-cafe-koske.html>. Viitattu 17.12.2018.

Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja Seppänen & Marjaana (2014). Rakenteellinen sosiaalityö, Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014 (toim.). Unipress.

Pohjola, Anneli (2011) Rakenteellisen sosiaalityön aika. Teoksessa Pohjola & Särkelä (toim.) Sosiaalisesti kestävä kehitys. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, Helsinki, 207–224.

Raivio, Helka & Karjalainen, Jarno (2012) Osallisuus syrjäytymisen vastaparina. <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus/osallisuuden-osatekijat>. Viitattu 17.4.2017.

Rouvinen-Wilenius, Päivi (2013) Voidaanko yhdenvertaista osallisuutta ja yhteisöllisyyttä mitata? - diasarja. www.alli.fi/binary/file/-/id/679/fid/2406/. Viitattu 17.4.2017.

Sennet, Richard (2007) Uuden kapitalismin kulttuuri. Tampere: Vastapaino.
Tilastokeskus: Pienituloisten määrä väheni hieman vuonna 2014. http://www.stat.fi/til/tjt/2014/0/201401_2015-12-21_tie_001_fi.html. Viitattu 17.12.2018.

Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020 (2010) Sosiaali- ja terveystalouden strategia. Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/73418/URN%3ANBN%3Afi-fe201504223250.pdf?sequence>. Viitattu 6.1.2019.

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) Finlex: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301> Viitattu 5.11.2018.

Sosiaalihuoltolain soveltamisopas. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:5 http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80391/05_17_Sosiaalihuoltolain%20soveltamisopas.pdf Viitattu 17.12.2018.

TEM-tilastoja: <https://tem.fi/tyollisyyskatsaus-ja-tyonvalitystilasto>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Kouluterveyskyselyn tulokset nuorilla 2017. Saatavilla www-muodossa: <http://thl.fi/kouluterveyskysely/tulokset/> (päivitetty 5.9.2018).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). TEAviisari. Saatavilla www-muodossa: <https://www.teaviisari.fi/teaviisari/fi/index> (päivitetty 6.6.2018).

Tiitinen, Laura (2017) Sosiaalialan mediavaikuttamisen teoria ja tavoitteet -videolla. Youtube-esitys: <https://www.youtube.com/watch?v=9b1o2Xw-d7Y&t=3s>. Viitattu 5.1.2019.

Tiitinen, Laura (2017) Rakenteellisen sosiaalityön osaaminen. Youtube-esitys: <https://www.youtube.com/watch?v=8Brig0s4bg8> Viitattu 6.11.2018.

Tilastokeskus. Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuolleet [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-2529. 01 2016, Liitetaulukko 1. Vastasyntyneiden elinajanodote maakunnittain ajanjaksolla 2014–2016. Saatavilla www-muodossa: http://www.stat.fi/til/kuol/2016/01/kuol_2016_01_2017-10-27_tau_001.fi.html (päivitetty 27.10.2017).

Tilastokeskus: Köyhyys- tai syrjäytymisriski sekä kotitalouksien toimeentulo-ongelmat 2016. https://tilastokeskus.fi/til/tjt/2015/04/tjt_2015_04_2017-05-26_kat_001.fi.html. Viitattu 16.12.2018.

Tilastojen tulosten hyödyntäminen osana rakenteellisen sosiaalityön prosessia THL:n kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntäminen osana koulujen ja oppilaitosten arkea Prosessimalli flexi: [https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/flexi_2018 .pdf](https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/flexi_2018.pdf))

Toivanen, Riikka (2015) Tiedonmuodostus nuorten sosiaalityön sisällöistä – ASLI-mallilla kohti rakenteellista nuorisososiaalityötä. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, Sosiaalitieteiden laitos. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/156055/Toivanen_Sosiaalityo.pdf?sequence=2. Viitattu 17.12.2018.

LIITTEET**Kuviot:**

Kuvio 1, s. 7	Rakenteellisen sosiaalityön malli (Muotka 2016, 69)
Kuvio 2, s.9	Rakenteellisen sosiaalityön prosessi (Laura Tiitinen 2017)
Kuvio 3, s. 14	Osallisuus syrjäytymisen/ulkopuolisuuden vastaparina (mukaeltu Raivio & Karjalainen, 2012, verkkosivun pohjalta)
Kuvio 4, s. 15	Osallisuuden lähikäsitteet (Rouvinen-Wilenius 2013)
Kuvio 5 s. 19	Sotkamon rakenteellisen sosiaalityön kokeiluun tietoa tuottaneet tahot
Kuvio 6, s. 30	Haastatteluvastausten sijoittuminen nelikenttään
Kuvio 7, s. 32	Pilottiaineistosta nousseita teemoja osallisuuden ja ulkopuolisuuden näkökulmista (Raivio & Karjalainen 2012, verkkosivujen pohjalta muokattu)
Kuvio 8, s. 37	Rakenteellisen sosiaalityön tiedon tuotanto (Tuikka 2018)
Kuvio 9, s. 40	Rakenteellisen sosiaalityön geneerinen malli sisältäen vuosikellon (Tuikka 2018)

Taulukot:

Taulukko 1, s. 19	Sotkamon rakenteellisen sosiaalityön kokeilussa tuotetut aineistot
Taulukko 2, s. 20-22	Haastateltujen lukumäärät ja tärkeimmät vastatut asiat haastatteluryhmittäin
Liitetaulukko 1, s. 47-52	Sotkamon rakenteellisen sosiaalityön kokeilun kaikkia haastatteluvastaukset eri haastatteluryhmittäin

Kuvat:

Kuva 1, s. 24	Vessakysely Sotkamon kirjastossa
Kuva 2, s. 26	Gallup kuntakyselystä Sotkamo-lehdessä (12.10.2018)
Kuva 3, s. 26	Aikuissosiaalityön työntekijät kuntakävelyllä ”pimeällä kujilla”

Liitetaulukko 1: Sotkamon rakenteellisen sosiaalityön kokeilun kaikkia haastatteluvastaukset eri haastatteluryhmittäin

Kysymys/ teema	Asiakkaat	Kehittäjäraati	Kolmas sektori	Kunnalliset päätäjät	Työntekijät
Mitä sosiaalisia ongelmia Sotkamossa on? Mikä määrittää Sotkamossa?	<p>(työttömän) Yksilön keho koh- telu, asen- teellisuus joka ei anna mahdolli- suutta myön- teiseen koke- mukseen ja voimaantu- miseen</p> <p>Perheiden epävarmuus ja joustama- ton tilanne Kuntalaisten kahtiajakau- tuminen Riippuvuus- ongelmat (päihteet – huumeet) Kuntalaisten kahtiajako Palvelujen saata- vuus/heikke- neminen Työn ja teki- jän kohtaa- mattomuus</p> <p>Työttömyys, taloudelliset ongelmat Yksilökohtai- sen jouston puuttuminen</p>	<p>työttömyys köyhyys, syrjä- seudun köy- hyys mielenterveys- ja terveyson- gelmat riippuvuus- ongelmat väkivalta asenteellisuus heikot osalli- suuden mahd. (pitkät väli- matkat, huo- not yhteydet) palvelujen saa- tavuus ja nii- den heikkene- minen koulutuksen puute yksinäisyys kokemus avun saannin vai- keudesta Päätäjien vä- linpitämättö- mät asenteet Vaikeimmin tavoitettavien asiakkaiden saavuttaminen (asunotto- muus/asunto- jen puute/asu- misen ongel- mat</p>	<p>Eriarvoistumi- nen Negatiivinen asenne; valit- tamisen kult- tuuri ”Kainuulainen kateus” Asenteen ja luottamuksen merkitystä tu- loksille ei ym- märretä Kovat arvot (Päihteet ja huumeon- gelma) Riippuvuudet Ongelmien su- kupolvinen jat- kumo Mielenterveys- ongelmat Yksinäisyys Ympäristö, luonto ja sen muutos Kiusaaminen, syrjintä Työttömyys Pitkät välimat- kat Yhteisöllisyy- den puute Palvelujen kar- kaaminen Varhaistei- neillä ei omaa paikka</p>	<p>Palveluiden pirsta- leisuus – ei yksilöl- listä huomiointia Pitkät välimatkat Ylisukupolvisuus ongelmien taus- talla Päihderiippuvuus Alhainen koulutus- taso Sisäilmaongel- mat??? Työttömyys Ylisukupolvistu- neet ongelmat Syrjäytyminen/ul- kopuolisuus Mikä riippuvuus- ongelmien taus- talla – siihen vaiku- tettava Pitkäaikaistyöttö- myys Yhteisöllisyyden puute Huono huolto- suhde Palveluiden pysy- vyys/karkaaminen Yksinäisyys Pitkäaikaistyöttö- myys Ikäihmisten päih- teiden käyttö Toimintamahdolli- suuksien puute Turvallisuus/tur- vattomuus</p>	<p>Päihde- ja mie- lenterveyson- gelmat, huumei- den käyttäjien määrä lisäänty- nyt Asiakkaiden si- toutumatto- muus palvelui- hin Ylisukupolvisuu- den seurauk- sena yksinäi- syys, asumison- gelmat ja köy- hyys Osallisuuden mahdollisuuk- sien puute niitä eniten tarvitse- ville nuorille, työttömille ja ikäihmisille</p>

		pikkurötökset (aiheuttavat yleistä närää))	3- sektoria ei tunneta eikä arvosteta toi- mijana Asiakas tarvit- see vertaistu- kea Digitalisaatio: syrjäytyminen palveluista	Kuntalaisia eriar- voistavat päätök- set Asiakkaan pom- pottelu, kenellä- kään ei kokonais- kuvaa Pirstoutuneet pal- velut Liian toimistokes- keiset palvelut Pitkäaikaistyöttö- myys Koulutusleikkauk- set Päihde- ja huume- ongelmat Syrjäytyminen Vanhusten yksinäi- syys Palveluiden saata- vuus Perheiden jaksami- nen Työttömyys ja toi- mettomuus -> per- heongelmat Syrjäytyminen Päihdeongelmat	
Mistä ne joh- tuvut					
Miten niitä voisi korjata	Vajaakuntois- ten ihmisten pompottelun vähentämi- nen Liikenneyh- teyksien pa- rantami- nen=palvelu- jen saavutet- tavuus	Erilaiset vaih- toehtoiset ka- navat päästä työmarkki- noille; tuettu työllistäminen, yksilölliset pal- velupolut mm. Hävikkiruuan jakelun jatkon turvaaminen	Koulutusta ja työtä kaikille Köyhyyden vä- hentäminen Koulutus vai- kuttaa suku- polviseen pe- riytymiseen Palvelujen saa- vutettavuus	Palveluiden integ- rointi mahd. hel- poksi Palvelujen digitali- sointi Pyörillä kulkevat palvelut Panoksia ehkäise- vään työhön Osallisuuden lisää- minen	Riittävät resurs- sit ja lähipalve- lut päihde-ja mielenterveys- ongelmallisille Vahvempi pro- sessityöskentely Ehkäisevä työ ja lähituki Yleistä hyvin- vointia tukevia toimintatapoja

	<p>Palvelujen joustaminen Lapsiperheiden arjen sujuvuuden turvaaminen Koulutus pitäisi turvata kaikille; sosiaalisen nousun mahdollisuus Riippuvuuksiin varhainen puuttuminen Yksilöllinen työllistymissuunnitelma/polku – talouden koheeminen työn kautta</p>	<p>Moniammatillisuus ja –palvelisuus mt- ja riippuvuusongelmissa Kynnyksettömät palvelut Palveluista tiedottaminen</p> <p>Omatyöntekijäisyys ja työparityöskentely Puheeksi ottaminen (väkivalta) Asennekasvatusta asenteellisuuteen Erialaisten kohtaamispaikkojen järjestäminen, liikkuvat tilat syrjäseuduille Kokemusasian tuntijoiden hyödyntämistä enemmän Asukkaiden/kuntalaisten kuuleminen ja mielipiteen huomioiminen – tiedon vieminen päätäjille Liikuntapalvelut tukevat hyvinvointia (yhteisöllisen kulttuurin lisääminen; joustavat oppimismahdollisuudet)</p>	<p>Terveyspalveluja oltava riittävästi Mielenterveyden tukeminen on monen asian summa Tiedon ”lukutaito”, elämähallinnan taitojen valmentaminen Enemmän yksilöllistä joustoa – mahdollisuuksia ongelmien sijaan A-killalle toimilat Tuettua asumista Työn ja tekijän kohtaamisen tarkentaminen Tukihenkilötoiminta Liikenneyhteysien uudet järjestelyt Kylätoiminnan yhteisöllisyys Ennalta ehkäisevää työtä Koululaisten mahdollisuus kertoa kiusamisesta Määrän sijatkatse palvelun laatuun Annetaan arvo 3-sektorin työlle Osallistujat suunnittelemaan toimintoja Yhteistyö!</p>	<p>Työllistymisen helpottaminen Moniongelmaisten perheiden tukeminen Kolmannen sektorin mahdollisuudet tukea Kouluttamattomuus: oppivelvollisuuden pidentäminen???</p> <p>Terveet tilat (erit. kunnan) Asuntoja kuntakeskukseen Pysyviä, yksilölliset tekijät huomioivia työllistämismalleja Kyläyhdistyksen työllistymisessä? Vastuun ottaminen toisista, välittäminen, huolenpito Harrastusmahdollisuuksista tiedottaminen Yrittäjien tarjoamat oppisopimustyöpaikat -> työttömyyden hoito Ammatillisen koulutuksen paikkojen lisääminen Harrastustoiminta yhteisöllisyyden lisäämisessä. Nuorille elinmahdollisuuksia (koulutusta, työtä) Sotkamoon Ikäihmisten (virike)toiminta Asenteet vanhuk- sia kohtaa saatava paremmaksi</p>	
--	--	---	--	---	--

			<p>Pitkäjänteinen työ jossa luottamus lisääntyy</p> <p>Yhteisöllisyyden kasvattaminen ja sen hyödyntäminen</p> <p>Toimintamahdollisuuksia edellisiin</p>	<p>Pitkäaikaistyöttömien hoito muualle kuin kunnalle</p> <p>Työn ja tekijöiden kohtaamisen korjaaminen</p> <p>Työkyvyttömien perkaaminen pois sinne minne paremmin kuuluvat</p> <p>Lasten, nuorten ja perheiden tukeminen yhdessä tekemiseen</p> <p>Kaikkien kuntalaisten yhdenvertaisuus</p> <p>Palvelujen jalkautuminen</p> <p>Kohdennetuilla hankkeilla (työttömyys)</p> <p>Nuorten työpaja-toiminta</p> <p>Työpaikkakohtaiset ohjaajat nuorille aloittelijoille</p> <p>Koulutuspaikkoja lisää (2.aste)</p> <p>Ehkäisevätyö päihdeasioissa</p> <p>Monialainen madallettu yhteistyö</p> <p>TE-hallinnon vastaanotto kuntaan edes harvoin</p> <p>Ystävä - tms. palvelu yksinäisyyden ehkäisyyn</p> <p>Perheiden tukeminen</p> <p>Oikea työtä sitä tarvitseville</p> <p>Yhteisöllisiä toimintatapoja</p>	
--	--	--	--	--	--

<p>Mikä edistää sotkamolais-ten hyvinvointia?</p>	<p>Täsmätuki perheille (perhetyö?) Tukihenkilö-palveluita Erilaiset toimintamahdollisuudet Yksilöllisyyden huomioiminen</p>	<p>Hyvä yhteistyö toimijoiden kesken Käytetään hyväksi olemassa olevia yhteiskunnan tarjoamia mahdollisuuksia Vertaistuki, kokemusasiantuntijat, apukynnyksen maldaltaminen Ehkäisevä työ (mm. yhteisöllinen työtapa?) Kylien tapahtumat Kulttuuritapahtumat Toisista huolehtiminen, olemalla mukana ja läsnä Kunnallinen seurantaryhmä hyvinvointityön arviointiin Kuntakävelyt</p>	<p>Hyvä yhteistyö, moniammatillisesti palveluiden saatavuus Koulutusmahdollisuudet Palvelujen saatavuus Avautuminen: Sotkamoaa laajempi näkökulma Asioiden yhteys toisiinsa: kun yhteen vaikuttaa, vaikuttaa se muihinkin Oman aktiivisuuden lisääminen Asioista tiedottaminen; avoimuus Matalan kynnyksen toimintojen hyödyntäminen Tilojen monitoimijaisuuden huomioiminen Myös heikompiensaisten inhimillinen kohtelu Vastavuoroinen yhteistyö MUUTOS ASENTEISSA Muutos täytyy lähteä itsestä Kolmannen sektorin arvon huomaaminen ja sen resursien turvaaminen</p>	<p>Ehkäisevään työhön panostaminen Viihtyisä ja turvallinen elinympäristö Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen Syrjäseudun vanhusten tilanne paremmaksi Kolmannen sektorin toiminnan tukeminen HYTE-toiminta (kokonaisvaltaista) Yhteisöllisyyden lisääminen Työkyvyttöömille eläke Palvelujen valinnanvapaus</p>	<p>Ennaltaehkäisevä työ kaikissa ikäryhmissä, mutta etenkin erityistä tukea tarvitsevien joukossa. Yhteisöllisyyden lisääminen ja hyvinvoinnin lisääjänä 3. Inhimillisempi asenne-ilmasto hyvinvoinnin edistäjänä.</p>
--	---	--	--	---	--

			Jalkautuminen katsomaan kuntalaisten arkea		
Miten kehittäisit kunnan asuin- ja toiminta- pääris- töä?	Julkinen liikenne (tasavoksymys) Paremmat asunto-olot Luonnosta huolehtiminen	Palveluja kyllä edes vähän Julkisten liikenneyhteyksien parantaminen	Liikenneyhteyksien parantaminen Valtion palvelujen saatavuus huolehtaa Vaikeimmille riippuvuusasiakkaille omatuettu asumisyksikkö Vanhuksille kodinomaisia asumisyksiköitä avunpäässä Kaikille kuntalaisille suunnattu kuntakävely Jakautumisen ehkäiseminen Kulkuyhteydet!	Sisäilmaongelmat kuntoon Vuokra-asuntoja lisää Kulkuyhteydet/palvelujen saatavuus Syrjäkylästä pidettävä huolta Tiestöt kuntoon Lisää uusia asuntoja Tyhjiin liiketiloihin palveluja jotka houkuttelevat ihmisiä Hyvä asuinympäristö – jokamiehen paikkoja kaivataan. Matala kynnyksen. Tiestö kuntoon TE-palveluja kuntaan edes muutamaksi päiväksi Uusia vuokra-asuntoja Tiet kuntoon Uusia asuntoja uusille työntekijöille	Liikunta- ja terveysbussi kiertämään syrjäseutuja (hyvinvoinnin yleinen lisääminen), lisäksi syrjäseuduille asiointikyytejä Poliisin ja työvoimapalvelun lähivastaanotto-päiviä paikkakunnalle